

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΔ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1995

ΑΡΙΘ. 14

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου,
Μνήμη τῶν ἁγίων Εὐλαμπίου καὶ
Εὐλαμπίας μαρτύρων. — Μη-
τροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύ-
ματα Μεγάλης Ἑβδομάδος. —
Μητροπ. Σισανίου καὶ Σιατίστης
Ἀντωνίου, Ὁ Κύριος, οἱ Ζηλωταὶ
καὶ ἡ ρωμαϊκὴ ἐξουσία. — Ἐπι-
σκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Κοινω-
νιολογία τοῦ ἁσματος. — Ἀλεξ.
Μ. Σταυρόπουλου, Φιλοκαλικὴ ἐ-
νημέρωση. — Ἰω. Φουντούλη,
Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κα-
νονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες. —
Ἀθαν. Γ. Μελισσάρη, Ὁ θάνατος
ὡς Ἀνάσταση. Προσωπογραφία
τοῦ Γέροντος Παΐσιου. — Νικ. Κ.
Δρατσέλλα, Ἡ ἸΓ' Κατήχησις
πρὸς φωτιζομένους. — **Ἐπίκαιρα.**

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰασίου 1 — Τηλέφωνο
72.10.734 • Προϊστάμενος Τυπο-
γραφεῖου: Σωκράτης Μαυρογόνα-
τος, Ἡπείρου 132 — Πέραμα.

Μνήμη τῶν ἁγίων Εὐλαμπίου καὶ Εὐλαμπίας μαρτύρων

Ἀνάμεσα στὰ πλήθη τῶν μαρτύρων, ποὺ προσέφεραν
τὴν ζωὴ τους ἁγία σπονδὴ στὸν Σωτῆρα κατέχουν ξεχωρι-
στὴ θέσι οἱ αὐτάδελφοι ἅγιοι Εὐλάμπιος καὶ Εὐλαμπία,
ποὺ ἔζησαν στὴν Νικομήδεια καὶ διακρίνονταν γιὰ τὴν
ζωντανὴ πίστι καὶ τὴν μεγάλη ἀγάπη τους πρὸς τὸν Χρι-
στό. Ὡς ἐπισημαίνει ὁ ἀγιολόγος Amato P. Frutaz (Ρώ-
μη), τὸ ὅτι τὰ δύο ἀδελφία ὑπέστησαν τὸν μαρτυρικὸ θά-
νατο τὴν 10ῃ Ὀκτωβρίου καὶ ἐορτάζονται ἀνεκάθεν τὴν
ἡμέρα αὐτὴ μαρτυρεῖται ἀπὸ ὅλες τὶς ὑπάρχουσες σχετι-
κὲς πηγές, ὅπως εἶναι ἀφ' ἐνὸς τὸ Ἑλληνικὸ Συναξάριο,
ἀφ' ἑτέρου τὸ ἐξόχως πολῦτιμο Kalendarium Marmoreum
(Νεάπολις, 9ος αἰὼν) καὶ τρίτον τὸ Martyrologium Roma-
num (ἔκδ. H. Delehaye, Βρυξέλλες 1940, 445).

Ὁ μαρτυρικὸς θάνατός τους συνέβη χρονικῶς κατὰ
τὴ διάρκεια τῶν σκληρῶν διωγμῶν, τοὺς ὁποίους εἶχε κη-
ρύξει ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν ὁ Καῖσαρ τῆς Ἀνατολῆς
Galerius Maximianus ἀνάμεσα στὰ ἔτη 303-311 μ.Χ. Καὶ
γιὰ τοὺς δύο ἁγίους χρησιμοποιήθηκε στὴν ἀρχὴ λέβης μὲ
καυτὸ νερὸ ἢ λάδι καὶ κάμιнос πυρός, γιὰ νὰ ἐπαναλη-
φθῇ τὸ θαῦμα τῆς διασώσεως τῶν Τριῶν Παίδων. Τὰ δύο
ἀγαπημένα ἀδελφία ἐνίσχυναν μὲ στοργικὲς προτροπὲς τὸ
ἓνα τὸ ἄλλο, γιὰ νὰ μείνουν σταθερὰ στὴν ὁμολογία τῆς
πίστεώς τους. Μὲ χαρὰ ἔψαλλαν ὕμνους στὸν Θεό, ὅπως
οἱ Τρεῖς Παῖδες. Ἡ ἀκτινοβολία τῆς πίστεώς τους φώτισε
καὶ συγκίνησε δεκάδες εἰδωλολατρῶν τῆς Νικομηδείας,
ποὺ καὶ ἐκεῖνοι ὁμολογοῦσαν τὴν πίστι τους στὸν Χριστό.

Τὰ γεγονότα αὐτὰ ἐξώργισαν τὸν σκληρόκαρδο εἰ-
δωλολάτρη ἄρχοντα, ὁ ὁποῖος στὸ τέλος διέταξε τὸν ἀπο-
κεφαλισμὸ τῶν ἁγίων Εὐλαμπίου καὶ Εὐλαμπίας καὶ ὁ-
λων, ὅσοι ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὸ παράδειγμά τους, ἔγιναν
Χριστιανοί.

Δεῖγμα τοῦ σεβασμοῦ τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώμα-
τος τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς δύο ἁγίους εἶναι καὶ τὸ ὅτι
στὴν Κωνσταντινούπολι κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους
ἀνεγέρθηκε ἰδιαίτερος ναὸς πρὸς τιμὴν τους.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Β' ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΣΠΕΡΑΣ
(ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΡΙΤΗΣ)

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

5. ΔΙΚΑΙΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΟΣ

«Οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ'
ἵνα σώσω τὸν κόσμον» (Ἰω. ιβ' 47)

Μεγάλη ὁμολογουμένως ἡ διακήρυξις αὐτῇ τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν ἠκούσαμεν εἰς τὸ σημερινὸν ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅσον εἶναι αὐστηρὸς ἀπέναντι τῆς ἁμαρτίας, τόσον εἶναι ἐπιεικὴς ἀπέναντι τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

Ἰδοὺ δύο ἀλήθειαι, αἷται τῆς προσοχῆς μας κατὰ τὴν παροῦσαν ἐσπέραν.

1. Naί, ὁ Κύριος εἶναι ὁμολογουμένως λίαν αὐστηρὸς ἀπέναντι τῆς ἁμαρτίας. Καὶ πῶς ὄχι, ἐφ' ὅσον εἶναι ὁ ἅγιος τῶν ἁγίων, Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος «ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὗρεθῇ δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ»; (Α' Πέτ. β' 22).

Πῶς ὄχι, ἐφ' ὅσον αὐτὸς εἶναι ὁ ὑψιστος Νομοθέτης καὶ ὁ ὑψιστος Κριτής; Αὐτὸς ἔθεσε νόμον καὶ Αὐτὸς πρόκειται, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου αὐτοῦ, νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον.

Βεβαίως διακηρύσσει ὅτι ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, διὰ νὰ ἐπιτελέσῃ ἔργον σωτηρίας, ὥστε ἡ κρίσις τοῦ ἡ μέλλουσα νὰ μὴν εἶναι φοβερὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐν γένει. Διὰ τοῦτο διακηρύσσει: «Οὐκ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον».

Ἐκεῖνος, ὡς ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, ἐστάθῃ τόσον ὑψηλὰ ἀπέναντι τῆς ἁμαρτίας, ὥστε ὅταν ἐπλησίαζεν ὁ καιρὸς τοῦ πάθους τοῦ καὶ ὅταν ἀντίκρυζε τοὺς ἐχθρούς του, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐκμανεῖ καὶ συνωμοτήσῃ ἐναντίον του, εἶχεν ὅλον τὸ θάρρος νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσῃ καὶ νὰ τοὺς θέσῃ τὸ ἐρώτημα, «τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;» (Ἰω. η' 46). Ποιὸς μπορεῖ νὰ βρῇ εἰς ἐμὲ τὴν παραμικρὰν σχέσιν μὲ τὴν ἁμαρτίαν; Ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον ἔμεινε ἀναπάντητον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐχθρούς του. Ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε θὰ εὗρῃ θετικὴν ἀπάντησιν εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας, διότι ὁμολογουμένως ὁ Κύριος ἀπέναντι τῆς ἁμαρτίας εὗρεθῇ εἰς τελείαν ἀπόστασιν.

Ἐπλησίαζεν ὁ καιρὸς τοῦ πάθους τοῦ καὶ ἡδύνατο νὰ λέγῃ: «ἔρχεται ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν» (Ἰω. ιδ' 30). Ἐρχεται δηλαδὴ ὁ σατανᾶς, πὺ ἐξουσιάζει αὐτὸν τὸν κόσμον, ἀλλὰ εἰς ἐμὲ δὲν ἔχει τὴν παραμικρὰν ἐξουσίαν, διότι

οὐδέποτε τὴν ἐλαχίστην σχέσιν παρουσίασα μὲ τὴν ἁμαρτίαν.

Ἀλλὰ ἐὰν ὁ Κύριος ἀπέναντι τῆς ἁμαρτίας ἐτήρησεν αὐτὴν τὴν στάσιν, ὥστε νὰ εἶναι τὸ αἰώνιον πρότυπὸν μας, νὰ ἀποτελῇ τὸ ἐξαιρετικὸν ἰδανικόν μας, καὶ αὐτὸς νὰ εἶναι ὁ τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τῆς ἀγιότητος καὶ τῆς ἀναμαρτησίας, πρὸς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἀποβλέπωμεν καὶ ἐκ τοῦ ὁποῖου πρέπει νὰ ἐμπνεώμεθα καὶ νὰ παραδειγματιζώμεθα, ἐξ ἄλλου τὴν αὐστηρὰν θέσιν τὴν ὁποίαν λαμβάνει ὁ Θεὸς ἀπέναντι τῆς ἁμαρτίας, τὴν κατανοοῦμεν, ἐὰν καὶ μόνον ἀναλογισθῶμεν τὸ πάθος καὶ τὸν Σταυρὸν τοῦ Κυρίου.

Ἐκεῖνος ὑπῆρξεν ἄμωμος καὶ ἀναμάρτητος. Ὁμῶς ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἐθυσιάσθη. Διὰ τὴν «Διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν».

Ὅταν λοιπὸν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, αἱ ἁμαρτίαι τῶν ἀνθρώπων, αἱ ἁμαρτίαι ὅλων τῶν γενεῶν — καὶ αἱ ἁμαρτίαι αἱ ἰδικαί μας — ἀνύψωσαν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἀντιλαμβανόμεθα πόσον βαρὺ πρᾶγμα, πόσον σοβαρὸν γεγονὸς εἶναι ἡ ἁμαρτία, ἐφ' ὅσον δὲν ἐξαλείφεται μὲ τίποτε ἄλλο, ἀλλ' ἐχρειάσθη αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ νὰ ἔλθῃ ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ἄνθρωπος καὶ Αὐτὸς νὰ θυσιασθῇ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὅταν ἁμαρτάνωμεν ἀφόβως, ἀποδεικνύομεν ὅτι δὲν συναισθανόμεθα τί εἶναι ἡ ἁμαρτία. Καὶ ὅταν μᾶς νικᾷ ἡ «εὐπερίστατος ἁμαρτία», ἡ παρουσιαζομένη ἀνὰ πᾶν βῆμα τῆς ζωῆς μας, φαίνεται ὅτι ἔχομεν παράλογον θάρρος, τὸ θάρρος τῆς ἀγνοίας ἀπέναντι τῆς ἁμαρτίας, τῆς ὁποίας δὲν κατανοοῦμεν τὴν βαρύτητα καὶ τὰς συνεπείας, καὶ εὐκόλα παραδιδόμεθα εἰς αὐτήν.

Ἀλλὰ αἱ ἡμέραι αὐταὶ τοῦ Πάθους τοῦ Κυρίου μᾶς προβάλλουν τὸν Σταυρὸν του, διὰ νὰ μᾶς εἰπουν ἰδοὺ ὅτι αἱ ἁμαρτίαι τῶν ἀνθρώπων ὑψωσαν ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Ἄνθρωποι, θὰ ἐξακολουθήσετε νὰ ἁμαρτάνετε;

Ἰδοὺ, αἱ ἁμαρτίαι τοῦ κόσμου ἐστοίχισαν πολὺ ἀκριβὰ. Ἐπληρώθησαν μὲ τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ. Ἄνθρωποι, μὴ λησμονήτε ὅτι «οὐ φθαρμοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε... ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἁμνοῦ ἁμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ» (Α' Πέτ. α' 18). Ἀκούοντες δὲ καὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου τὸν ἐλεγχοῦν, θὰ ἐξακολουθήσετε νὰ ἀνασταυρώνετε τὸν

Υἱὸν τοῦ Θεοῦ» μετὰ τὰς ἁμαρτίας σας καὶ νὰ ἀπαιτή-
τε ὁ Κύριος νὰ δέχεται πληγὰς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν σας;
(Ἐβρ. 5' 6).

Ἀδελφοί, ὡς μᾶς συνέχῃ δέος ἀπέναντι τῆς ἁμαρ-
τίας. Στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβου. Κάθε τι τὸ
ὁποῖον ὁ Θεὸς τὸ ἀπαγορεύει, κάθε τι τὸ ὁποῖον πα-
ριλαμβάνεται εἰς τὰς ἀπαγορευτικὰς ἐντολὰς τοῦ
θείου θελήματος, πρέπει ἐξάπαντος νὰ τὸ ἀποφεύγω-
μεν. Δὲν πρέπει νὰ ἐγγίξῃ τὴν ζωὴν μας. Δὲν πρέπει
νὰ ἅπτεται τῆς προσωπικότητός μας. Πρέπει νὰ ἔχω-
μεν τὸ σθένος καὶ τὴν ἀπόφασιν νὰ λέγωμεν καὶ ἡ-
μεῖς ὅχι ἐκεῖ ποὺ ὁ Θεός, διὰ τῶν ἐντολῶν Του, λέγει
οὐ. Καὶ τότε, μετὰ αὐτὴν τὴν συναίσθησιν κατανοοῦμεν
τὴν βαρὺτητα τῆς ἁμαρτίας. Καὶ ἀντιλαμβανόμεθα
ποῖαν ἔννοιαν καὶ ποῖαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν ἁμαρ-
τίαν ἡ μεγάλη θυσία τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

2. Ἀλλὰ ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος τόσῃν αὐστηρὰν θέ-
σιν λαμβάνει ὡς Θεός — καὶ ὡς Ἐσταυρωμένος
Θεάνθρωπος — ἀπέναντι τῆς ἁμαρτίας, ἐν τούτοις, ἀ-
πέναντι τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων εἶναι συμπαθὴς,
συμπαθέστατος, ἐπιεικὴς περισσότερον ἀπ' ὅσον εἶ-
ναι δυνατόν νὰ ἀναμένωμεν.

Παράδειγμα, μετὰ τῶν πολλῶν, ἡ ἁμαρτωλὸς ἐ-
κείνη γυναῖκα, τὴν ὁποίαν ἐκτενῶς διαμνημονεύει ἡ
ἀποψινὴ ἀκολουθία, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται
καὶ τὸ δημοφιλέστατον τροπάριον τῆς Κασσιανῆς ποὺ
μετ' ὀλίγον θὰ ψαλῇ.

Ἐνα ῥάκος ἦτο ἡ γυναῖκα ἐκείνη, ἕνα περιτρίμμα
κοινωνικόν. Εἶχεν ἐξωκεῖλει εἰς τὴν διαφθορὰν καὶ
εἶχε καταντήσῃ εἰς μεγάλην ἀθλιότητα καὶ κατασχύ-
νην.

Ποῖος θὰ τὸ ἐπερίμενεν ὅτι ὁ Κύριος θὰ ἐδέχετο
τὰς ἐκδηλώσεις τῆς καρδίας της; Ποῖος θὰ τὸ ἐπερί-
μενεν ὅτι ὁ Κύριος θὰ ἐπέβλεπε μετ' εὐμένειαν ἐπ'
αὐτήν;

Ἐκεῖνος ποὺ ἐφιλοξενοῦσε τὸν Κύριον αὐτὴν τὴν
ἡμέραν, ὁ Σίμων ὁ Φαρισαῖος, ὅταν εἶδε τὴν γυναῖκα
αὐτὴν νὰ ἐγγίξῃ τὸν Χριστόν, καὶ τὸν Κύριον νὰ δέ-
χεται τὰς ἐκδηλώσεις της, ἄρχισε νὰ σκέπτεται, μὰ
πῶς ὁ ἅγιος τῶν ἁγίων δέχεται ἀπὸ τέτοια γυναῖκα
τέτοιες ἐκδηλώσεις;

Καὶ ὁμοῦς ὁ Χριστὸς τὸν ἀπεστόμωσεν, ὅταν ἐφε-
ρεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὰς σκέψεις τοῦ Σίμωνος, καὶ
τοῦ ἀπέδειξεν ὅτι ἀληθινὴ κοσμογονία ἐγένετο μέσα
εἰς τὴν ψυχὴν τῆς γυναικὸς ἐκείνης. Πραγματικὴ ἀνά-
πλασις καὶ ἀναγέννησις. Διότι ἡ μετάνοια εἶχεν ἤδη
ἀρχίσῃ νὰ τὴν κατακατᾷ καὶ νὰ τὴν ἀναγεννᾷ.

Καὶ ὁ Κύριος, ὡς καρδιογνώστης, δὲν ἔβλεπε μό-
νον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ὅπως ὁ Σίμων. Δὲν ἔβλεπε
μόνον τὴν ἁμαρτίαν τῆς γυναικὸς αὐτῆς, ἀλλὰ ἔβλεπεν
ἐκεῖνο ποὺ συντελεῖται εἰς τὴν καρδίαν της, τὴν μετάνο-
ιαν, διὰ τῆς ὁποίας αὐτὴ ἐγένετο κατόπιν νέος ἄν-
θρωπος.

Πλείστες δὲ τέτοιες περιπτώσεις ἀναφέρονται εἰς
τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος συνανέ-
στρέφετο ἁμαρτωλοὺς ἀνθρώπους· «καὶ πολλοὶ τελῶ-
ναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ
καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ» (Ματθ. θ' 10).

Οἱ ὁμόφρονες τοῦ Σίμωνος, οἱ Φαρισαῖοι, διηρω-
τῶντο καὶ ἡρώτων τοὺς μαθητάς, «διατί μετὰ τῶν τε-
λωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν;»
(αὐτ. θ' 11). Καὶ ὁ Κύριος ἐδίδεν ἀποστομωτικὴν ἀ-
πάντησιν: «οὐ χρειᾶν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ,
ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες· οὐ γὰρ ἤλθον καλέσαι δι-
καίους ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν» (αὐτ. θ' 13).

Ἐπομένως, ἀδελφοί, ἐὰν ἡ ἁμαρτία ἔχῃ ἐπηρεά-
σει τὴν ζωὴν μας, καὶ ἐὰν αἰσθανώμεθα ὅτι εἴμεθα
ἄνθρωποι ἁμαρτωλοὶ — καὶ ποῖος εἶναι ἀναμάρτη-
τος; — ὡς γνωρίζωμεν τὰ δύο ταῦτα, ὅτι ὁ Κύριος τὴν
μὲν ἁμαρτίαν βδελύσσεται, τὴν ἀποστρέφεται, δὲν
τὴν ἀνέχεται, τὸν ἄνθρωπον ὅμως ποὺ ἡμάρτησε τὸν
συμπαθεῖ, τὸν βλέπει μετ' εὐσπλαγγχνον ὄμμα, ὑπὸ τὸν
ὅρον βέβαια ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος θὰ παρου-
σιασθῇ μετ' εὐμενίας καὶ μετὰ διάθεσιν διορθώσεως.

Διὰ τοῦτο ἡ θυσία τοῦ Κυρίου, ὁ Σταυρὸς τοῦ ὁ
ἅγιος, δὲν εἶναι μόνον τὸ τίμημα τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ
εἶναι καὶ ἡ πηγὴ τῆς χάριτος καὶ τοῦ ἐλέους. Εἶναι ἡ
μεγάλῃ κρῆνῃ ἐκ τῆς ὁποίας ῥεεῖ ἄφθονος ἡ χάρις, ἡ
χάρις τῆς συγγνώμης, ἀλλὰ καὶ ἡ χάρις τῆς ἁγιαστι-
κῆς τονώσεως τοῦ ἀνθρώπου, διὰ νὰ νικήσῃ τὴν ἁ-
μαρτίαν ἐνισχυμένος μετὰ τὴν θεῖαν δύναμιν.

Ἁμαρτωλοὶ εἴμεθα ἀσφαλῶς οἱ πάντες. Καὶ «ἐὰν
εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἐαυτοὺς πλανῶμεν
καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν» (Α' Ἰω. α' 8).

Δὲν χρειάζονται τόσον ἱερεμιάδες, διὰ νὰ θρηνη-
σωμεν καὶ νὰ ἀποκαρδιωθῶμεν μετὰ τὴν σκέψιν ὅτι εἴ-
μεθα ἄνθρωποι ἁμαρτωλοὶ.

Προσοχὴ ὅμως νὰ μὴ συμβῇ, ὅπως συμβαίνει πολ-
λάκις, καὶ τὸ ἀντίθετον. Νὰ μὴ παρουσιαζώμεθα μετὰ
τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν ἀναισθησίαν ἐκείνην, ἡ ὁ-
ποία χαρακτηρίζει ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι δὲν κατα-
νοοῦν τί σημαίνει ἁμαρτία καὶ τί στοιχίζει. Τί ἐστοί-
χισεν εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ τί θὰ στοιχίσῃ εἰς
κάθε ἁμαρτωλόν, ὅταν θὰ παύσῃ πλέον ἡ περίοδος
τῆς χάριτος, καὶ ὅταν ὁ Κύριος θὰ ἔλθῃ πάλιν, ὅχι
διὰ νὰ σώσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ κρίνῃ τότε τὸν κόσμον.

Ἄς εὐχρηθῶμεν, ἵνα ὁ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσας καὶ
ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἀνελθὼν Σωτὴρ ἡμῶν μᾶς φωτίξῃ νὰ
ἔχωμεν πάντοτε τὸ μέτρον τῆς ἐκτιμήσεως τῆς βαρὺ-
τητος τῆς ἁμαρτίας, τὴν συναίσθησιν τῆς ἁμαρτωλότη-
τός μας, ἀλλὰ καὶ τὴν διάθεσιν τῆς μετάνοιας καὶ τὴν
ἀπόφασιν νὰ στρεφώμεθα πρὸς Αὐτὸν διὰ προσευ-
χῆς, διὰ τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῶν μυστηρίων καὶ διὰ
μᾶς καρδίας εὐγνώμονος, ἀναζητουμένης τὸν Σωτῆρά
της, ἵνα δι' Αὐτοῦ εὕρῃ τὴν σωτηρίαν καὶ ἀπολαύσῃ
τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. Ἀμήν.

(Συνεχίζεται)

Ο ΚΥΡΙΟΣ, ΟΙ ΖΗΛΩΤΑΙ ΚΙ Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ*

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ὁ Κύριος, ὡς καὶ ἐν τῇ Καισαρείᾳ τοῦ Φιλίππου, συνεχίζων τὴν ὁμιλίαν Αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου, ὁμιλεῖ οὐχὶ περὶ τοῦ Μεσσίου, ἀλλὰ περὶ «τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου»: «Πλὴν⁴² λέγω ὑμῖν, ἅπ' ἄρτι ὤψεσθε τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου...»⁴³. Τὸ παράλληλον κείμενον ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Λουκᾶ μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Κύριος δὲν ἀπεφάνθη καταφατικῶς, διότι ἐγνώριζε καλῶς, ὅτι ἡ οἰκειοποίησις τοῦ τίτλου τοῦ Μεσσίου παρεῖχε πλούσιον ἔδαφος εἰς παντοίας παρεξηγήσεις: «Ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε· ἐὰν δὲ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτε. ἀπὸ τοῦ νῦν δὲ ἔσται ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ»⁴⁴. Ὁ Λουκᾶς ὀρθῶς ἐννόησε τοὺς ἀραμαϊκοὺς λόγους, δι' ὧν ὁ Ἰησοῦς δὲν προσδιορίζεται ὡς ὁ Μεσσίας, διότι κατὰ τὴν κρατοῦσαν τότε ἀντίληψιν περὶ τῆς σημασίας τῆς ἐν λόγῳ λέξεως θὰ ἐκατηγορεῖτο ὡς Ζηλωτῆς, ἡ δὲ συνέπεια τῆς τοιαύτης κατηγορίας ἦτο: ἐξόντωσις. Ὁ Κύριος μὴ ἀποποιούμενος τὴν συνειδήσιν τῆς θείας Αὐτοῦ ἀποστολῆς, προσδιορίζει ἐαυτὸν ὡς τὸν ἐξ οὐρανοῦ καταβάντα Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου, «ἐκ τῶν ἄνω» οὐχὶ «ἐκ τῶν κάτω»⁴⁵, ὅστις οὐδὲν πολιτικὸν πρόγραμμα εἶχεν⁴⁶.

Κατὰ τὴν ὁμόφωνον μαρτυρίαν καὶ τῶν τεσσάρων Ἱερῶν Εὐαγγελιστῶν, ὁ Ἰησοῦς, μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀρχιερέως Καϊάφα λαβούσης χώραν ἀνεπισήμου προανακρίσεως, ἐνθα εἶχον συναχθῇ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι⁴⁷, ὠδηγήθη εἰς τὸν Ρωμαῖον ἡγεμόνα Πιλάτον: «δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι»⁴⁸. Ὅτε ὁ Ἰησοῦς προσήχθη ἐνώπιον τοῦ Ρωμαίου διοικητοῦ, ὅστις εἶχεν ἀναβῆ τότε ἐκ Καισαρείας πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως κατὰ τὸ Πάσχα⁴⁹, ἐρωτᾶται ὑπ' αὐτοῦ: «Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;»⁵⁰. Ἐν τῇ ἐρωτήσῃ ταύτῃ τοῦ Πιλάτου, ἐὰν βεβαίως ὁ Κύριος ἀπάντησιν καταφατικῶς, διατυπῶνται σαφῶς κατηγορία Ζηλωτοῦ. Ὁ Ρωμαῖος διοικητικὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ αὐτοκράτορος ἀγνοεῖ τὴν περὶ Μεσσίου θρησκευτικὴν ἀντίληψιν. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Πιλάτου εἰς πάντα τὰ συν-

οπτικὰ εὐαγγέλια εἶναι ἡ αὐτή: «Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη· σὺ λέγεις»⁵¹. Οὕτως ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τοῦ Καϊάφα ὁμολογεῖ Ἐαυτὸν Χριστόν, ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, βασιλέα. Ὁ Θεοφύλακτος λίαν προσφυῶς περὶ τῆς ἀπάντησεως τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Ρωμαῖον ἀρχοντα σημειοῖ: «Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ· Σὺ λέγεις, ἀπόκρισιν δοὺς αὐτῷ σοφωτάτην. Οὔτε γὰρ εἶπεν, ὅτι Οὐκ εἰμι, οὔτε πάλιν Ὅτι εἰμί. Ἀλλὰ μέσως πως ἔφη· Σὺ λέγεις. Τοῦτο γὰρ δύναται καὶ οὕτω νοηθῆναι ὅτι Εἰμί καθὼς λέγεις. Καὶ οὕτως, ὅτι Ἐγὼ μὲν τοῦτο οὐ λέγω, σὺ δὲ λέγεις»⁵². Ἀμφίβολον ἐὰν ὑπάρχῃ σκιά τις διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ «σὺ λέγεις» καὶ τοῦ ἐν Ματθ. 26,64 «σὺ εἶπας». Ἡ ἀπόκρισις τοῦ Ἰησοῦ εἶναι μεμετριασμένη πως κατάφασις = δὲν ἀρνοῦμαι τοῦτο, ἀλλὰ σὺ λέγεις αὐτὸ καὶ ὄχι ἐγώ. Καὶ ὡς καταφατικὴν ἐξέλαβεν αὐτὴν καὶ ὁ Πιλάτος⁵³.

Αἱ ὑπὸ τῶν τριῶν Συνοπτικῶν Εὐαγγελιστῶν περὶ τῆς δίκης τοῦ Ἰησοῦ ἐνώπιον τοῦ Ρωμαίου ἡγεμόνος παρεχόμεναι πληροφορίαι δέον ὅπως συμπληρωθῶσιν ἐκ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Ἰωάννου, ὅστις ὡς γνωστὸν παρατάσσει τὰς καλυτέρας καὶ πλέον διεξοδικὰς παραδόσεις περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Πάθους τοῦ Κυρίου. Ὁ τέταρτος Εὐαγγελιστῆς ἐμφατικῶς ὑπογραμμίζει εἰς τὴν πρὸς Πιλάτον ἀπάντησιν τοῦ Ἰησοῦ τὸν μὴ πολιτικὸν χαρακτήρα τῆς ἀποστολῆς Αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς ἐξηγεῖ εἰς τὸν Πιλάτον ὅτι ἡ φύσις καὶ ὁ χαρακτήρ τῆς Βασιλείας Αὐτοῦ εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου πνευματικὴ καὶ οὐδόλως ἀναμιγνύεται εἰς τὴν διαδικασίαν τοῦ Καίσαρος: «Ἡ Βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»⁵⁴. Ὁ ἡγεμὼν, ὡς καθίσταται δῆλον καὶ ἐκ τῆς συνοπτικῆς ἀφηγήσεως, οὐδεμίαν ἀντίδρασιν ἐκδηλοῖ εἰς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἰησοῦ: «Σὺ λέγεις», ὅπερ δὲν θὰ συνέβαινεν, ἐὰν εἶχε πεισθῇ, ὅτι ὁ ἐνώπιον αὐτοῦ Ὑπόδικος ἐχρησιμοποιοεῖ τὸν τίτλον τοῦ Μεσσίου ἐν πολιτικῇ ἐννοίᾳ, ὡς οἱ Ζηλωταί. Ἐὰν συνέβαινε τοιοῦτόν τι, δηλαδὴ ἂν ὁ Ἰησοῦς ἐχρησιμοποιοεῖ τὸν τίτλον τοῦ Μεσσίου ἐν πολιτικῇ ἐννοίᾳ, ἡ δίκη θὰ ἔληγε καὶ ἡ καταφατικὴ ἀπάντησις τοῦ Κυρίου θὰ ἦγεν ἀφεύκτως εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Πιλάτου ἐπικύρωσιν τῆς θανατικῆς ἀποφάσεως. Ἀλλ' ἐκ τῆς κατ' ἰδίαν συνδιαλέξεώς του μετὰ τοῦ Ἰησοῦ ὁ Πιλά-

* Συνέχεια ἀπὸ τῆ σελ. 262 τοῦ ὑπ' ἀρ.12 τεύχους

τος ἐπέισθη, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀκινδύνου καὶ ἁθώου ἀνθρώπου. Ἐντεῦθεν προσπαθεῖ νὰ σώσῃ Αὐτόν. Δὲν διαθέτει ὁμως τὸ ἀπαιτούμενον σθένος, ὥστε νὰ ἐνεργήσῃ ὡς ὁ Κλαύδιος Λυσίας ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ Παύλου⁵⁵.

(Συνεχίζεται)

42) Ἡ καταχρηστικὴ πρόθεσις «πλὴν» ἐκφράζει ἰσχυρὰν ἀντίθεσιν.

43) Ματθαίου 26,64. Μάρκου 14,62. Λουκᾶ 22,69.

44) Λουκᾶ 22, 68-69.

45) Ἰωάννου 8,23. Βλ. καὶ Ἀνδρέου Παπαγεωργαζοπούλου, ἐνθ' ἄν., σελ. 17.

46) Βλ. A. Merx, Die vier Kanonischen Evangelien, vol. II, I, 1902, σελ. 382 ἐξ. II, 2, σελ. 161 ἐξ. καὶ J. Hérign, Le Royaume de Dieu et sa venue, 1937, σελ. 111 ἐξ.

47) Ματθαίου 26,57. Μάρκου 14,53. Λουκᾶ 22,54. Ἰωάννου 18,24. Ἡ ἀνεπίσημος προανάκρισις τοῦ Κυρίου ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως Καϊάφα ἔλαβε χώραν εἰς τὴν οἰκίαν του, ἡ ὁποία εὐρίσκετο εἰς τὸν αὐτὸν περίβολον μὲ τὴν οἰκίαν τοῦ Ἄννα, ἃν καὶ ὑπεστηρίχθη καὶ ἡ γνώμη ὅτι Καϊάφας καὶ Ἄννας κατέφκουν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν κατὰ τὴν κρατοῦσαν τότε συνήθειαν τῶν ἀνατολικῶν λαῶν (Βλ. F. Powell, The Trial of Jesus Christ, σελ. 55, London 1949). Ἡ προανάκρισις αὕτη τοῦ Κυρίου, καθ' ἣν ὁ Καϊάφας περιφρονεῖ ἐπιδεικτικῶς καὶ παραγνωρίζει καταφώρως τὰς διαδικαστικὰς δικονομικὰς δεσμεύσεις, συμφώνως μὲ τὰς ὁποίας ἡ νυκτερινὴ συνεδρίασις ἦτο ἄκυρος: «Κρίνατε πρῶτ' κρῖμα» (Ἰερεμίου 21,12). Αἱ δίκαι ἐγένοντο ὑποχρεωτικῶς τὴν ἡμέραν, μὲ ἀπεριόριστον δημοσιότητα καὶ ἀπαραίτητον τὴν παρουσίαν τοῦ λαοῦ: «Παρειστῆκει δὲ πᾶς ὁ λαὸς Μωϋσῇ ἀπὸ πρωΐθεν ἕως δειλῆς» (δικάζοντος) (Ἐξόδου 18,14). Βλ. Παναγιώτου Δ. Ἡλιάδη, ἐνθ' ἄν., σελ. 117.

48) Ματθαίου 27,2. Μάρκου 15,1. Λουκᾶ 23,1. Ἰωάννου 18,28.

49) Ὁ Πιλάτος εὐρίσκετο τότε εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως, ἡ ὁποία ἐκινδύνευεν ἀπὸ τὴν πολυκοσμίαν. Ὁ ὑπερβολικὸς Ἰώσηπος γράφει ὅτι προσκυνηταὶ καὶ κάτοικοι ἔφθανον τὰ 2.700.000 ἄτομα. Νεώτεροι μελετηταί, ὡς ὁ καθηγητὴς Jeremias, μειώνουν τὸν ἀριθμὸν, ἀλλὰ δέχονται σημαντικὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ μάλιστα ἀπὸ προσκυλῆτους ξένους καὶ ἀποδήμιους Ἑβραίους. Βλ. Παναγιώτου Δ. Ἡλιάδη, ἐνθ' ἄν., σελ. 128.

50) Ματθαίου 27,11. Μάρκου 15,2. Λουκᾶ 23,3. Ἰωάννου 18,33. Ἡ ἐρώτησις τοῦ Ρωμαίου ἡγεμόνος ἔχει ἔννοιαν διφορούμενην. Εἶσαι βασιλεὺς τοῦ ὁρατοῦ καὶ ὑλικοῦ κόσμου ἢ τοῦ ἰδανικοῦ καὶ ἀοράτου κόσμου περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλεῖ ἡ Ἁγία Γραφή; Διότι ἐμὲ ὡς ἐκπρόσωπον τῆς Ρώμης ἐνδιαφέρει ἡ πολιτικὴ καὶ ὄχι ἡ θρησκευτικὴ σημασία τοῦ τίτλου. Ὁ Ἰησοῦς, ὅστις δὲν εἶχεν ἀκούσει τὰς κατηγορίας τῶν ἀρχόντων τοῦ Ἰσραὴλ, τὰς ὁποίας εἶχον διατυπώσει ἐναντίον Του εἰς τὸ Πραιτώριον, ἀπαντᾷ μὲ ἰδικόν Του διαζευκτικὸν ἐρώτημα: «Ἀφ' ἐαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις ἢ ἄλλοι εἰπόν σοι περὶ ἐμοῦ;» (Ἰωάννου 18,35), δηλαδὴ κινεῖς τὴν ποινικὴν δίωξιν ἐναντίον μου διὰ πολιτικὸν ἀδίκημα σφετερισμοῦ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ex officio ἢ ἔπειτα ἀπὸ καταγγελίαν τῶν ἐχθρῶν μου; Οἱ ἐχθροί μου ἐσφαλμένως μὲ θεωροῦν ὡς κοσμικὴν προσωπικότητα, μὲ φιλόδοξα σχέδια καὶ τολμηρὰς ἐπιδιώξεις. Ὁ Πιλάτος ἐνοχληθεὶς ἀπὸ τὸ θάρος

τοῦ κατηγορουμένου, διαμαρτύρεται ἐντόνως καὶ ἐξηγεῖ ὅτι οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους ἐκίνησαν τὴν ποινικὴν δίωξιν τοῦ Χριστοῦ: «Μῆτι Ἰουδαίος ἐγὼ εἰμι; Τὸ ἔθνος τὸ σὸν παρέδωκέ σε ἐμοί» (Ἰωάννου 18,35). Βλ. Παναγιώτου Δ. Ἡλιάδη, ἐνθ' ἄν., σελ. 131.

51) Ματθαίου 27,11. Λουκᾶ 23,3. Μάρκου 15,2.

52) Θεοφύλακτου, Ἑρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, MPG., 123,461C.

53) Βλ. Παναγιώτου Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, σελ. 449, Ἀθήναι 1951.

54) Ἰωάννου 18,36. Ὁ Ἰησοῦς ἀποδέχεται τὸν τίτλον τοῦ Βασιλέως τῶν Οὐρανῶν καὶ διαστέλλει τὴν ἔννοιαν τῆς ἐγκοσμίου ὑλικῆς βασιλείας ἀπὸ ἐκείνην τῆς ὑπερκοσμίου Βασιλείας τοῦ Πνεύματος. Ἡ δὴλωσις «οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου» καὶ ὄχι «οὐκ ἐν τῷ κόσμῳ» φανερώνει τὴν προέλευσιν καὶ ὄχι τὴν ἐγκατάστασιν τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας Του. «Καὶ χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας» (Ἑβραίους 10,8). Ἡ ἐξήγησις τοῦ Κυρίου εἶναι καθαρά καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἀφύπνισιν τῆς ψυχῆς τοῦ Πιλάτου. Βλ. Παναγιώτου Δ. Ἡλιάδη, ἐνθ' ἄν., σελ. 131-132.

55) Πράξεις 23,10 ἐξ. Ἡ προσβολὴ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ρωμαίου πολίτου ἐτιμωρεῖτο αὐστηρῶς ὑπὸ τοῦ νόμου (Πανδ. 48,17.1). Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ὁ φόβος, τὸν ὁποῖον ἐδοκίμασεν ὁ χιλιάρχος Λυσίας ὅταν ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ κατὰ διαταγὴν του μαστιγωθείς Παῦλος ἦτο Ρωμαῖος πολίτης (Πράξεις 23, 24-29). Ὅπως δὲ ἀναγινώσκωμεν εἰς τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ὁ χιλιάρχος οὗτος ἀναλογιζόμενος τὴν βαρυτάτην του εὐθύνην καὶ τὰς ἐντεῦθεν συνεπείας διὰ τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διέτρεχεν ἡ ζωὴ τοῦ κρατοῦμένου Παύλου ἐκ τῆς κατ' αὐτοῦ οργανωθείσης συνωμοσίας τῶν Ἰουδαίων, διέταξε τὴν μεταγωγὴν τούτου ἐξ Ἱερουσαλὴμ εἰς Καισάρειαν ἐν ὥρᾳ νυκτός, μὲ συνοδείαν τετρακοσίων στρατιωτῶν καὶ ἐβδομήκοντα ἱππέων (Πράξεις 23,23).

Ὁ Πιλάτος διὰ τὴν καταδίηκν τοῦ Κυρίου ἐκτός ἀπὸ τὴν ἠθικὴν ὑπέχει καὶ πελωρίαν νομικὴν εὐθύνην. Ὁ μεγάλως νομικὸς Νικόλαος Δημητράκοπουλος (1864-1921) (Νομικαὶ ἐνασχολήσεις, τόμος Β', σελ. 159) ἐλέγχει διὰ σοβαρῶν ἐπιχειρημάτων τὴν παρανομίαν τοῦ Ρωμαίου Ἐπιτρόπου, ὁ ὁποῖος δὲν ὑπῆρξεν ἀξέριαιος δικαστῆς, ἀλλὰ δήμιος, ἐκτελεστῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ὄχλου. Μὲ τὸ ἀνεξέλεγκτον δικαίωμα, τὸ ὁποῖον εἶχε διὰ νὰ κρίνῃ τελεσιδικίως τοὺς ὑποδοῦλους κατοίκους τῆς διοικητικῆς περιφερείας του, παρεβίβασε καταχρηστικῶς τὸ δημόσιον δίκαιον τῆς πατρίδος του, ὑπακούων τυφλῶς εἰς τὴν φωνὴν τοῦ πεζοδρομοῦ καὶ ὄχι εἰς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς του, ἥτις ἀντέδρα ἐπιμόνως. Νόμος ρωμαϊκός, τὸν ὁποῖον ἐκωδικοποίησαν οἱ αὐτοκράτορες Διοκλητιανὸς (284-305) καὶ Μαξιμιανὸς (305-311) 300 ἔτη μ.Χ. μετὰ τὴν lex Julia de vi publica, ἀπηγόρευε ρητῶς εἰς τοὺς δικαστὰς νὰ παρασύρωνται ἀπὸ τὰς ὀγκλοκρατικὰς ἐκδηλώσεις: «Vanae voces populi non sunt audiendae, quando aut noxium crimine absolvi, aut innocentem condemnari desiderant». Καὶ κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἀπόδοσιν τοῦ κειμένου: «Οὐ χρὴ πείθεσθαι ταῖς τῶν δημοτῶν ἐκβοήσεσιν, ὅτε βούλονται ἢ τὸν ὑπεύθυνον ἀπολύσαι ἢ τὸν ἀνεύθυνον τιμωρηθῆναι» (Πανδ. 48/B/3 — Κώδιξ — Θ/47. διάτ. 12). Καὶ ὁ ἀνώνυμος σχολιαστὴς τῶν Βασιλικῶν προσθέτει: «Οὐαί σοι Πιλάτε, ὅτι, Ρωμαῖος ὢν νόμον ρωμαϊκὸν ἠγνόησας τὸν παρόντα, Βαρβαρὰν ἀπολύσας, Ἰησοῦν δὲ σταυρῶ καταδικάσας». Βλ. Ἰωάννου Χ. Ἀγαπίδη, ἐνθ' ἄν., σελ. 131-132. Παναγιώτου Δ. Ἡλιάδη, ἐνθ' ἄν., σελ. 149.

3. ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΑΣΜΑΤΟΣ

Τού Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Τὸ ἄσμα χρησιμοποιήθηκε ὡς μοχλὸς κοινωνικῶν διεργασιῶν καὶ ὡς ἔναυσμα ἐθνικῶν ἐξάρσεων. Διότι, ὅπως τὸ θρησκευτικὸ ἄσμα δημιουργεῖ ἐσωτερικὲς, πνευματικὲς διεργασίες στὸ ἄτομο καὶ τὶς ομάδες, ἔτσι καὶ τὸ ἄσμα μὲ κοινωνικὸ ἢ ἐθνικὸ περιεχόμενο προκαλεῖ ἀντίστοιχες, βαθιὲς ἐπιδράσεις. Μέσα στὰ πλαίσια αὐτά, ἐντάσσεται καὶ τὸ **ιδεολογικὸ ἄσμα**, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιήσαν σὲ εὐρεία κλίμακα οἱ διάφορες κοινωνικὲς ἐπαναστάσεις, ἰδίως ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ ἐπανάσταση καὶ μετὰ, ὅπως θὰ δοῦμε πιὸ κάτω. Κάνει ἐντύπωση τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἄσμα χρησιμοποιεῖται καὶ ἀπὸ τὶς **αἰρετικὲς ομάδες** (Sects), παλαιᾶς καὶ σύγχρονης, προκειμένου νὰ διαδώσουν τὶς ἰδέες τους. Ἀπὸ μιά, λοιπόν, κοινωνιολογικὴ θεώρηση τοῦ θεματός μας προκύπτει ὅτι τὸ ἄσμα χρησιμοποιεῖται, γιὰ τοὺς ἐξῆς σκοποὺς:

α) **Ὡς μέσον διδασχῆς θρησκευτικῶν πεποιθήσεων:** Στὴ χριστιανικὴ ἐποχὴ, πρῶτος πού ἔκαμε χρῆση τοῦ ἄσματος, γιὰ τὴ διάδοση θρησκευτικῶν ἰδεῶν ἦταν ὁ Ἀρειὸς (3ος ἕως 4ος μ.Χ. αἰώνας). Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῇ, ὁ Ἀρειὸς θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ ὡς πρῶτος διδάξας τὴ θρησκευτικὴ προπαγάνδα. Ὁ ἴδιος ἔγραφε ἔμμετρα ποιήματα, τὰ ὁποῖα οἱ ὁπαδοὶ του τραγουδοῦσαν, πάνω σὲ κοσμικὲς μελωδίες τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος στὰ συγγράμματά του, ἀναφέρεται συχνὰ σὲ μιὰ συλλογὴ ἰσμάτων τοῦ Ἀρειοῦ πού εἶχε τὸν τίτλο «Θάλεια». Ἡ εὐκολία, μὲ τὴν ὁποία διαδόθηκε ἡ ἀρειανὴ αἵρεση, καθὼς καὶ ἡ εὐρύτατη ἐξάπλωσή της ὀφείλονται ἀσφαλῶς καὶ στὴ μεθοδευμένη αὐτὴ χρῆση τοῦ ἄσματος.

Στὸ σημεῖο αὐτό, πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ καὶ τὸ γεγονός, ὅτι τόση μεγάλη ἦταν ἡ ἐπίδραση τοῦ αἰρετικοῦ ἄσματος κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ὥστε ἡ Ἐκκλησία, γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ἀρειανῆς λαίλαπας ἀναγκάστηκε νὰ μεταχειρισθεῖ καὶ αὐτὴ τὸ ἴδιο μέσον: τὸ ἄσμα, δηλαδή, ἥδη ἀπὸ τὸν 3ο καὶ 4ο αἰῶνα. Ἡ πρῶτὴ αὐτὴ ἐπιλογή τοῦ ἄσματος, γιὰ **ποιμαντικὸς λόγους**, φανερώνει τὴν προσαρμοστικότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν ποιμαντικὴ εὐελιξία τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία δὲν δίστασε νὰ χρησιμοποιήσει πρωτότυπα μέσα, προκειμένου ἀφενὸς νὰ ἀντιμετωπίσει ἐπικίνδυνες καταστάσεις, ὅπως ἦταν οἱ αἱρέσεις, καὶ αφετέρου γιὰ νὰ στηρίξει τὰ μέλη της στὴν ἀλήθεια τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως!

β) **Ὡς μέσον κοινωνικῆς ἀλλαγῆς:** Τὸ ἄσμα, ὡς μέσον κοινωνικῆς ἀλλαγῆς, κατὰ τοὺς νεωτέρους χρό-

νους χρησιμοποιήθηκε πρῶτα ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ (1789) καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴ Ρωσικὴ (κομμουνιστικὴ) ἐπανάσταση (1917). Οἱ ἐπαναστάσεις αὐτὲς ἦταν κοινωνικὰ κινήματα. Στὶς κοινωνικὲς αὐτὲς ἐξεγέρσεις, ἀποφασιστικὸ ρόλο ἔπαιξε τὸ λαϊκὸ στοιχεῖο, τοῦ ὁποῖου τὸ ἠθικὸ ἐνίσχυαν καὶ ἀναπτέρωναν τὰ ἐπαναστατικὰ ἄσματα. Τὸ ἀντιπροσωπευτικὸ ἄσμα τῆς Γαλλικῆς ἐπανάστασης ἀρχίζει μὲ τὴ φράση «Alons enfants de la patrie...», τὸ ὁποῖο στὴ συνέχεια ἔγινε ὁ Ἐθνικὸς Ὕμνος τῆς Γαλλίας. Ἡ Ρωσικὴ, ἐξάλλου, ἐπανάσταση ἔλαβε διεθνεῖς διαστάσεις, μὲ τὸν Ὕμνο τῆς Γ' Διεθνούς! Στὴ Χώρα μας, ἐξάλλου, ἡ κομμουνιστικὴ ἐπανάσταση διαδόθηκε εὐρύτατα καὶ διὰ μέσου τῶν ἰσμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπηρέασαν πολλοὺς νέους, τόσο στὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς ὅσο καὶ στὴν περίοδο τοῦ Ἐμφυλίου.

γ) **Ὡς μέσον ἐθνικῆς ἐξέγερσης:** στὴ μακροαῖωνα ἱστορία τῆς Πατρίδος μας, τόσο σὲ περιπτώσεις ἐσωτερικῶν κινδύνων ὅσο καὶ σὲ περιστάσεις ἐθνικῆς ταπείνωσης τὸ ἄσμα χρησιμοποιήθηκε πολλὲς φορές, ὡς μέσον ἀφύπνισης τῆς ἐθνικῆς συνείδησης τοῦ λαοῦ.

Στὴν ἀρχαία ἐποχὴ, ὁ πολεμικὸς παιὼν «Ἴτε παῖδες Ἑλλήνων, ἐλευθεροῦτε Πατρίδα... νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγῶν» συνετέλεσε ἀποφασιστικὰ στὴ νίκη τῆς Σαλαμῖνος (480 π.Χ.).

Στὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα Φερραίου «ὡς πότε παλληκάρια νὰ ζῶμεν στὰ βουνά...» ἦταν τὸ πρῶτο ἔναυσμα τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα τοῦ 1821. Τὰ **δημοτικὰ τραγούδια**, ἐξάλλου, πού συνθέταν λαϊκοὶ ποιητὰ καὶ ραψωδοί, ἐνίσχυαν τὴν ἡρωικὴ ἀπόφαση τῶν ὑποδούλων πατέρων μας, γιὰ τὴν ἀνάκτηση τῆς ἐθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας. Ποτὲ καὶ πούθενά ἄλλου, στὴν ἱστορία τοῦ κόσμου, δὲν γράφτηκαν καὶ δὲν τραγουδήθηκαν πατριωτικὰ ἄσματα, μὲ τόσην ἐμπνευση καὶ τόσο ἀγάπη καὶ ἀφοσίωση στὴν Πατρίδα! Τὸ μόνο ἴσως πατριωτικὸ ἄσμα πού μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μὲ τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια εἶναι ὁ 136 Ψαλμός, πού γράφτηκε στὴ Βαβυλώνα ἀπὸ αἰχμάλωτον Ἑβραῖο (πιθανῶς ἀπὸ τὸν προφήτη Ἱερεμιά!): «Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος, ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν...»!

δ) **Ὡς μέσον τῶν ὁλοκληρωτικῶν καθεστώτων:** Τὴ σημασία τοῦ ἄσματος κατενόησαν καὶ ἀξιοποίησαν, κατὰ μοναδικὸν τρόπο, τὰ ὁλοκληρωτικὰ καὶ φασιστικὰ καθεστῶτα τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Βασικὸ μέσο ἀγωγῆς τῆς ναζιστικῆς γερμανικῆς νεολαίας ἦταν τὸ **στρατιω-**

τικὸ ἐμβατήριον. Σὲ ὅσους ἀνήκουμε στὴ γενεὰ τοῦ 1940 καὶ γνωρίσαμε τὴ ναζιστικὴ κατοχὴ, θὰ μᾶς μείνουν ἐξέχαστα, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τὰ στρατιωτικὰ ἐμβατήρια ποὺ οἱ Γερμανοὶ στρατιῶτες τραγουδοῦσαν ὅλοι μαζί, καθὼς περνοῦσαν στοὺς δρόμους τῆς πατρίδος μας! Ἡ ἐντύπωση ποὺ ἔδιναν ἦταν ἐκπληκτικὴ: ὑγεία, δύναμη, κυριαρχία — τὸ ναζιστικὸ ἰδεῶδες! Οἱ καρδιὲς τῶν Ἑλλήνων τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μάτωναν περισσότερο ἀκούγοντας τὰ ἐμβατήρια τῶν Γερμανῶν στρατιωτῶν, παρὰ ἀπὸ τὶς ἐρπύστριες τῶν τάνκς!

Τὰ ἱστορικὰ αὐτὰ παραδείγματα φανερώουν ὅτι τὸ ἄσμα εἶναι ἀποτελεσματικὸ μέσο, γιὰ τὴν ἐπίτευξη θρησκευτικῶν, κοινωνικῶν καὶ ἐθνικῶν σκοπῶν.

Τὸ ἄσμα εἶναι ἀπαραίτητο καὶ γιὰ τὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ποιμαντικὸ ἄσμα ἔγινε ἀπαραίτητο, λόγῳ τῶν κοινωνικῶν καὶ ἱστορικῶν συνθηκῶν τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, στὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία καλεῖται νὰ δώσει τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰησοῦ. Τὴ χρῆση τοῦ ποιμαντικοῦ ἁσματος, εἰδικότερα, ἐπιβάλλουν τὰ σύγχρονα ἰδεολογικὰ ρεύματα τῆς ἐκκοσμίκευσης, τῆς ἀθεΐας καὶ τῶν αἰρέσεων, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων πολλὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας εἴτε κλονίζονται εἴτε χάνουν τὴν πίστη τους καὶ ἀποκόπτονται ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Καθὼς ἡ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται, ἡ σύγχρονη Ἐκκλησία ἀντιμετωπίζει τὶς ἴδιες συνθήκες καὶ καταστάσεις μὲ ἐκείνες ποὺ ἀντιμετώπιζε ἡ Ἐκκλησία τῶν πρώτων αἰώνων, μὲ τὴν ἐμφάνιση καὶ ἐξάπλωση τῆς ἀρειανικῆς αἵρεσης. Ὅπως τότε, ἔτσι καὶ τώρα: οἱ ἀντιεκκλησιαστικὲς θεωρίες, οἱ κοσμικὲς συμπεριφορὲς, οἱ αἰρετικὲς δοξασίες διαδίδονται καὶ ἐπιβάλλονται διὰ μέσου τῶν μελοποιημένων ἀσμάτων. Στὴ σημερινή, μάλιστα, ἐποχὴ μποροῦμε νὰ μιλάμε καὶ γιὰ μιὰ **ἡχητικὴ ἐπανάσταση**, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐπιχειρεῖται ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἄλωση τῆς προσωπικῆς τιμῆς καὶ ἀξιοπρέπειας τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ πλανήτη μας σήμερα μολύνεται ἀπὸ μιὰ ἡχητικὴ ρύπανση καὶ τὰ αὐτιά τῶν ἀνθρώπων βομβαρδίζονται ἀπὸ τὰ συνθήματα τῆς ἐκκοσμίκευσης καὶ τῆς ἀκολασίας (πνευματικὴ ἡχορύπανση). Ἡ σύγχρονη, ἐπομένως, Ἐκκλησία δὲν ἔχει παρὰ νὰ ἐπαναλάβει τὴν πρωτοβουλία τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας καὶ νὰ χρησιμοποιήσει τὸ ἄσμα, γιὰ ποιμαντικὸς σκοποῦς! Ἡ χρῆση τοῦ ἁσματος, γιὰ ποιμαντικὸς σκοποῦς, ἐπιβάλλεται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ ἀπὸ τοὺς ἑξῆς λόγους:

Πρῶτον, διότι τὸ ἄσμα εἶναι **μία γλῶσσα**, τὴν ὁποία χρησιμοποιοῦν καὶ κατανοοῦν σήμερα οἱ ἄνθρωποι καί, εἰδικότερα, οἱ νέοι καὶ τὰ παιδιά. Τὸ τραγούδι, ἐπομένως, εἶναι μιὰ νέα γλῶσσα ποὺ προσφέρεται στὴν Ἐκκλησία νὰ τὴν χρησιμοποιήσει γιὰ ποιμαντικὸς σκοποῦς, γιὰ νὰ ἐπικοινωνήσει μὲ τὴ σύγχρονη γενεὰ καὶ νὰ τῆς μεταδώσει τὸ μήνυμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἐλπίδος. Στὴ σύγχρονη κα-

θημερινή ζωὴ, οἱ χριστιανοὶ καί, εἰδικότερα, οἱ χριστιανοὶ νέοι, ἀντιμετωπίζουν ἓνα διπλὸ πνευματικὸ πρόβλημα: ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, τὸ γεγονὸς ὅτι, ἐκτὸς τοῦ ναοῦ, δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ χρησιμοποιοῦν ὕμνους τῆς Ἐκκλησίας (γιὰ λόγους ποὺ ἀναφέραμε σὲ προηγούμενο ἄρθρο), καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, τὸ ὅτι δέχονται τὸν ἀνηλεὲς βομβαρδισμό τῶν κοσμικῶν τραγουδιῶν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ δὲν θρησκεύουν, ἀκούγοντας συνεχῶς τὰ κοσμικὰ τραγούδια εἴτε σταθεροποιοῦνται στὸν κοσμικὸ τρόπο ζωῆς εἴτε ὁδηγοῦνται σὲ ὁλοένα μεγαλύτερα ἀδιέξοδα ἀπελπισίας καὶ ἀπόγνωσης...

Δεύτερον, λόγῳ τῆς ἀνάπτυξης τῶν ΜΜΕ καὶ τῆς εὐρύτατης χρήσης τῶν ἡχητικῶν συσκευῶν καὶ ἐγκαταστάσεων (στερεοφωνικῶν συστημάτων, δίσκων, CD, ραδιοφωνικῶν σταθμῶν κ.λπ.). Σχεδὸν ὅλα τὰ σύγχρονα σπίτια διαθέτουν πλήρεις ἐγκαταστάσεις ἡχητικῶν συσκευῶν καὶ μηχανημάτων, καθὼς καὶ πληθώρα μουσικῶν ταινιῶν καὶ δίσκων ποὺ περιέχουν κοσμικὰ τραγούδια. Στὴ σύγχρονη ἐποχὴ, ἡ σημασία καὶ ἡ ἐπίδραση τοῦ τραγουδιοῦ ἔχουν αὐξηθεῖ κατακόρυφως, λόγῳ τῆς τελειοποιήσεως καὶ ἀπλουστεύσεως τοῦ τρόπου ἐγγραφῆς καὶ μετάδοσής του. Τόσο ἡ παραγωγή ταινιῶν καὶ δίσκων ὅσο καὶ ἡ ἀναμετάδοση τῶν τραγουδιῶν ἀπὸ τοὺς ραδιοφωνικοὺς καὶ τηλεοπτικοὺς σταθμοὺς συντελεῖ ὥστε τὸ τραγούδι νὰ ἀποτελεῖ σήμερα τρόπο ζωῆς καὶ ἀπασχόλησης γιὰ χιλιάδες ἀνθρώπους καὶ γιὰ τὴ σύγχρονη κοινωνία, πρόχειρο μέσο διασκέδασης καὶ ψυχαγωγίας. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι, ἀπὸ τότε ποὺ καθιερώθηκε στὴν Ἑλλάδα ἡ ἐλεύθερη Ραδιοφωνία (1989), τὰ 3/4 τοῦ 24ώρου προγράμματος ὅλων τῶν ιδιωτικῶν ραδιοσταθμῶν καλύπτει ἡ ἀναμετάδοση πάσης φύσεως κοσμικῶν τραγουδιῶν!

Τρίτον, διότι τὰ περισσότερα κοσμικὰ τραγούδια εἶναι «ξένα» (εἰσαγόμενα) καὶ μὲ τὸν ἑλκυστικὸ συνδυασμὸ τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ ρυθμοῦ (χοροῦ), ὁδηγοῦν σὲ ἓνα τρόπο ζωῆς καὶ συμπεριφορᾶς ποὺ εἶναι ἀπαράδεκτος γιὰ τὴν ἑλληνορθόδοξη παράδοση.

Ἡ μάχη μεταξὺ Χριστοῦ καὶ Ἀντιχρίστου μαίνεται σήμερα στοὺς δρόμους καὶ τὰ «σταυροδρόμια» τοῦ συγχρόνου κόσμου. Στοὺς «κοσμικοὺς» αὐτοὺς χώρους κινοῦνται, κυκλοφοροῦν καὶ μάχονται τὰ στρατευμένα παιδιά τῆς Ἐκκλησίας, οἱ λαϊκοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιά. Ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ ἐφοδιάζει τοὺς χριστιανοὺς αὐτοὺς μαχητὰς μὲ πάσης φύσεως ἐφόδια καὶ μέσα, γιὰ νὰ συνεχίζουν τὸν «καλὸν ἀγώνα». Μεταξὺ τῶν ἐφοδίων αὐτῶν συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ ποιμαντικὸ ἄσμα.

1. Εἶναι ἐξίσου χαρακτηριστικὸ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία προχώρησε στὴ χρῆση τοῦ ἁσματος, παρὰ τὶς ἀντιρροήσεις τῶν μοναχικῶν κύκλων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Βλ. καὶ στὴ μελέτη μας, *Γιὰ μιὰ χριστιανικὴ θρησκευτικότητα*, σελ. 18.

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Φιλοκαλική ἐνημέρωση

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Ἡ ὁμορφιά εἶναι θεραπευτική

Ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία εἶναι κατεξοχήν φιλοκαλική. Ἡ Ποιμαντική, ἐκτὸς ἀπὸ «ἐπιστήμη ἐπιστημῶν» ὀρίζεται ἀπὸ τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸ Θεολόγο καὶ ὡς «τέχνη τεχνῶν». Εἶναι λοιπὸν αὐτονόγητὴ ἡ σύνδεσός της μὲ τὶς τέχνες καὶ τὶς καλὰς τέχνες. Πρόσφατα μάλιστα τὴν εἶχαμε χαρακτηρίσει ὡς τέχνη τοῦ ἐφικτοῦ καὶ τοῦ ἀνέφικτου, τοῦ πιθανοῦ καὶ τοῦ ἀπίθανου ἀλλὰ καὶ τοῦ παραδόξου¹.

Μὲ τὸ «ἐργόχειρο» καὶ τὴν «ἐργασία τῶν ἐντολῶν» ἐπιχειρεῖ νὰ χειραγωγῇ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ κατ' εἰκόνα στὸ καθ' ὁμοίωσιν φροντίζοντας «τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἐπανορθώσασθαι», «ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ἡμῖν» (Γαλάτας δ' 19), ὁ Ὅποιος εἶναι «ὁ ὥραϊος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων» (Ψαλμὸς 44,3). Αὐτὴ ἡ ὁμορφιά, αὐτὸ τὸ κάλλος ἀνακλάται καὶ φωτίζει ὡς δόξα τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς μεταμορφώνει καὶ τοὺς καλεῖ σὲ κοινωνία, «ὅθεν καὶ κάλλος λέγεται ὡς πάντα πρὸς ἑαυτὸ καλοῦν»².

Φιλόκαλος καὶ φιλοκαλικὸς εἶναι λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ποὺ δέχεται τὴν κλήση νὰ συμμετάσχει στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, ποὺ Ἐκεῖνος ἐπιτρέπει νὰ φανερωθεῖ καὶ γίνεται ἀντιληπτὴ «καθὼς δυνάμεθα», ὅπως οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι στὸ Θαβὼρ θεώρησαν τὴ δόξα Του «καθὼς ἠδύναντο».

Ἐλέχθη ὅτι «ἡ Ὁμορφιά θὰ σώσει τὸν κόσμον»³. Ποιὰ ὁμορφιά; Ἡ ὁμορφιά τοῦ Θεοῦ ἀσφαλῶς. Κι αὐτὴν τὴν ὁμορφιά διακονοῦν οἱ ἱερεῖς μας οἱ ὁποῖοι πασχίζουν νὰ ξαναδώσουν τὸ «πρωτόκτιστον κάλλος» στὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ σμιλέψουν πάνω του τὴ νέα μορφή, ἐκεῖ ὅπου τὸν συναντοῦν νὰ μὴν ἔχει «εἶδος οὐδὲ κάλλος καὶ τὸ εἶδος τοῦ αἵματος καὶ ἐκλείπον παρὰ πάντας ἀνθρώπους» (πρβλ. Ἡσαΐου 53,2), παραμορφωμένο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Εὐαίσθητοποιημένοι οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὴν τόση ὁμορφιά τοῦ Θεοῦ θέλουν νὰ κάνουν τὸν κόσμον ὠραιότερο μέσα στὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, νὰ ἀπαλείψουν κάθε εἶδους ἀσχημία καὶ νὰ προλείανουν τὸ δρόμο γιὰ τὴν εὐμορφία. Γι' αὐτὸ κι ἀνακαλύπτουν τὴν ὁμορφιά ὅπου ὑπάρχει, ὅ-

που αὐτὴ φανερόνεται φυσικὰ ἢ ἠθικὰ, κατὰ φύσιν ἢ ὑπὲρ φύσιν⁴. Ἐχουν βέβαια ν' ἀντιπαλέσουν μὲ τὸν «μισόκαλο» Διάβολο. Πλὴν ὁμως ἡ ὁμορφιά εἶναι θεραπευτική.

Στὴ γραμμὴ αὐτὴ στοιχεῖ ἡ ὅλη ἐκκλησιαστικὴ μας παράδοση, ἡ ὁποία μὲ ἀνθρώπινα μέσα προσπαθεῖ νὰ ἀναπαραστήσει τὸ ἄρρητον κάλλος καὶ νὰ διαμεσολαβήσῃ ἀνάμεσα στὸ Θεὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο εἴτε ὑμνώντας εἴτε γράφοντας καὶ εἰκονογραφώντας εἴτε χτίζοντας ἢ τελετουργώντας. Ἐπιχειρεῖ ἀκόμα νὰ διασώσει τὴν ὁμορφιά ἐκεῖ ὅπου καταχωνιασμένη καὶ κρυμμένη κινδυνεύει νὰ χαθεῖ καὶ νὰ λησμονηθεῖ εἴτε σὲ τόπους εἴτε σὲ ψυχὲς ἀνθρώπων. Πάγιος προσανατολισμὸς τῆς εἰς τὴν νὰ ζητήσῃ καὶ νὰ σώσῃ τὸ χαμένο καὶ λησμονημένο καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ πρὸς νέες δημιουργίες. Ἡ «ὁδὸς τῆς Φιλοκαλίας» εἶναι μακρὰ καὶ ἐπίπονος, γεμάτη ὁμορφιά⁵.

Πολλοὶ ἱερεῖς μας εἶναι οἱ ἴδιοι καλλιτέχνες καὶ θέλουν νὰ ἀναζητήσουν ποιμαντικὰ τὸν ποιμενόμενο μέσω τῆς τέχνης. Ἄλλοι, παρὰλλήλα πρὸς τὸ προσωπικὸ καλλιτεχνικὸ τοῦ ἔργου ἀφιερώνονται στὴ φανέρωση καὶ ἀποκατάσταση χαμένων θησαυρῶν. Ἐργὸ δύσκολο, ἐπίπονο καὶ ἐπίμονο ποὺ ἀπαιτεῖ σεβασμὸ καὶ συνέπεια, δείχνει συνάμα πιστότητα καὶ ἐκουσία παραίτηση ἀπὸ προσωπικὸ θέλημα παρέμβασης στὸ ὑπὸ ἀποκατάσταση ἔργο. Τοὺς ἀπομένει ὁμως ἡ χαρὰ νὰ διακονοῦν ταπεινὰ τὸν πρῶτο καλλιτέχνη δημιουργό, ποὺ χωρὶς αὐτοὺς θὰ παρέμενε ἄγνωστος γιὰ πάντα ἢ ἀτελῶς γνωστός.

Μιὰ τέτοια εὐπειθὴς στάση ταπεινώσεως — τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι — ὁδηγεῖ τοὺς ἱερεῖς μας καὶ στὴν ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων καὶ τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ μέσα μας ποὺ ἀπαιτεῖ ἐπίσης σεβασμὸ, πιστότητα, ἐπιμονὴ καὶ ὑπομονή. Καὶ οἱ δύο αὐτὲς ἐργασίες, ὅπως καὶ ἄλλες εἶναι φιλοκαλικές καὶ θὰ πρέπει νὰ ἐνημερώνονται γι' αὐτὲς οἱ σεβαστοὶ ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ μας.

Μιὰ νέα στήλη

Μιὰ νέα στήλη, ἡ «Φιλοκαλικὴ ἐνημέρωση», θὰ

φροντίζει στο μέλλον για μιὰ καλύτερη ἐνημέρωσή τους για πρόσωπα καὶ πράγματα στο χώρο τῆς τέχνης. Στόχος τῆς θὰ εἶναι μιὰ ἀναζήτηση τῆς «φιλοκαλίας» ὅπως τὴ συλλαμβάνουν ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ Πατέρες μέσα στὸν κυκλώνα τῶν σύγχρονων ρευμάτων τῆς τέχνης· ἡ διαμόρφωση μιᾶς νέας ἀντίληψης σχετικὰ μὲ τὸ κάλλος, τὴν κριτικὴ τῶν καλλιτεχνικῶν δρώμενων στὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ καὶ μὲ τὴ συνεργασία τῶν ἀναγνωστῶν.

Συνεχίζουμε ἐδῶ μιὰ πρώτη προσπάθεια ποὺ κάναμε στὰ πλαίσια τοῦ Τομέα Χριστιανικῆς Λατρείας, Ἀγωγῆς καὶ Διαποιμάνσεως τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας μὲ ἀφορμὴ τὴν προβολὴ στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τῆς ταινίας τοῦ σκηνοθέτη Μάκη Μωραΐτη «Ἱερομονάχου Δαμιανοῦ παραμυθία». Οἱ φοιτητές μας κατενόησαν πλήρως τὴν ἀναγκαιότητα τῆς παραμυθίας τοῦ κόσμου καὶ διοργάνωσαν μὲ τὴν πολιτιστικὴ τους ὁμάδα μιὰ κινηματογραφικὴ ἐσπερίδα τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1994. Τότε κυκλοφόρησε γιὰ πρώτη φορὰ ἡ περιοδικὴ ἔκδοση τέχνης «Φιλοκαλικὴ ἐνημέρωση» γιὰ τὴν διέγερση τελικὰ τῶν ὁριζόντων τοῦ φοιτητῆ καὶ μελλοντικοῦ θεολόγου. Ἄλλωστε ἡ διὰ βίου ἐκπαίδευση ἀπαιτεῖ τὴν ἐπὶ συνεχοῦς βάσεως πληροφόρηση καὶ ἀνταλλαγὴ πληροφοριῶν ὅλων μας.

Θελήσαμε, λοιπόν, στὴν πρώτη αὐτὴ ἐνημερωτικὴ μας προσπάθεια νὰ δώσουμε τὸν λόγο σ' ἓναν ἔμπειρο καὶ ἀξιόλογο εἰδικὸ σὲ θέματα τέχνης καὶ συντηρήσεως εἰκόνων κληρικὸ, τὸν πανοσιολογιώτατο ἀρχιμανδρίτη κ. Χερουβεῖμ Μαλισιάνο, ἱερατικῶς προϊστάμενο τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγίου Αἰμιλιανοῦ Λόφου Σκουζέ μὲ σπουδὲς καὶ διδακτορικὸ δίπλωμα στὴν κριτικὴ τῆς βενετικῆς ἀγιογραφίας. Ἡ συζήτηση ποὺ εἶχαμε πρὶν λίγους μῆνες, γιὰ τὴν περίοδο τῆς πρωτοσυγκελλίας του στὴ Βιέννη καὶ τὴν κατὰ τὴν ἐκεῖ παραμονή του ἐπισήμανση καὶ συντήρηση πέντε πινάκων τοῦ μεγάλου μας ζωγράφου Κωνσταντίου Παρθένου στὸν ἐκεῖ Ἱ. Ναὸ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου μὲ ἔκανε νὰ προτείνω νὰ καταγράψει μὲ λεπτομέρειες τὴν ὅλη πορεία τῆς ἔρευνας, συντηρήσεως καὶ ἀποκαταστάσεως τῶν πινάκων.

Μὲ τὴν ἀκρίβεια ποὺ τὸν διακρίνει, τὴν παρατηρητικότητα ποὺ τὸν χαρακτηρίζει καὶ τὶς ὀλοκληρωμένες σπουδὲς του σὲ θέματα τέχνης μπόρεσε νὰ διατυπώσει ἀπόψεις ποὺ ἀποκαθιστοῦν τὴν εἰκόνα γιὰ

τὸ ἔργο τοῦ Κ. Παρθένου κατὰ τὴ διάρκεια τῆς διαμονῆς του στὴ Βιέννη (1897-1903). Πιστεύω ὅτι οἱ συνάδελφοί του τῆς μαχομένης Ποιμαντικῆς θὰ αἰσθανθοῦν ἰδιαίτερη χαρὰ διαβάζοντας τὴ συμβολὴ του αὐτὴ γιὰ τὸν Κ. Παρθένου σὲ ἐπόμενο τεῦχος: «Κ. Παρθένου. Ἀγνωστες μαρτυρίες τῆς παρουσίας του στὴ Βιέννη» (Τὰ θρησκευτικὰ καὶ κοσμικὰ ἔργα τοῦ Κ. Παρθένου στὴ Βιέννη).

Νὰ σημειώσω ἐδῶ ὅτι ὁ π. Χερουβεῖμ ἀνταποκρίθηκε καὶ σὲ παλαιότερη ἔκκλησή μας ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Ἐφημερίου» γιὰ τὴν καταγραφή τῆς ἱστορίας τῶν ἐνοριῶν ἀπὸ τὴν ἴδρυσή τους μέχρι σήμερα (1993, σ. 152-153). Μὲ πρωτοβουλία του κυκλοφόρησε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1995 κομψὸ τεῦχος ἐπιγραφόμενο Ἀγιος Αἰμιλιανὸς ὁ Μάρτυς (48 σελ.), ποὺ περιλαμβάνει ἁσματικὴ ἀκολουθία, συναξάριο καὶ ἱστορικὸ σημείωμα περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἱ. Ναοῦ καὶ ἀποτελεῖ μέρος εὐρύτερης ἐργασίας του ποὺ θὰ ἐκδοθεῖ στὸ ἐγγύτερο μέλλον.

1. Βλ. *Ποιμαντικὴ πολλαπλῶν διαδρομῶν*, Ἀθήνα 1995, σ. 35-45 καὶ «Ὁ Ἐφημέριος» 1995, σ. 128-130.

2. Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, *Περὶ θεῶν ὀνομάτων* IV, PG 3,701C.

3. Ἡ φράση αὐτὴ τοῦ Φ. Ντοστογιέφσκυ ἀποτελέσει τὸν τίτλο τοῦ θαυμάσιου βιβλίου τοῦ Bernard Bro, *La Beauté sauvera le monde*, éd. du Cerf, 1990.

4. Τὸ ὀρθόδοξο αἶσθημα ἀντανάκλᾳ ἡ φράση τοῦ π. Βιργιλίου Γκεωργίου, *Ἐνα ὄνομα γιὰ τὴν αἰωνιότητα*, Ἀθήναι, Ἐκδ. «Τήνος» 1970, σ. 85, σὲ μετάφραση τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου κ. Εὐθυμίου (Στύλιου): «Ὁ πατέρας μου ἀγαποῦσε τὶς ὁμορφες διηγήσεις. Διότι ἦταν πιστός. Κι ἐκεῖνος, ποὺ ἀγαπᾷ τὸν Θεό, ἀγαπᾷ αὐτόματα καὶ τὴν ὁμορφιά. Ἐκεῖνος, ποὺ εἶναι φιλόθεος, ἐραστὴς τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀναγκαστικὰ καὶ φιλόκαλος, ἐραστὴς τοῦ ωραίου, τῆς ὁμορφιάς».

5. Ἐτσι ἐπιγράφει τὸ δροσερὸ ἄρθρο του ὁ Ζὰκ Τουράιγ, σύγχρονος ὀρθόδοξος Γάλλος στοχαστὴς καὶ μεταφραστὴς πλήθους λειτουργικῶν καὶ ἄλλων κειμένων στὰ γαλλικὰ ἀπὸ τὴ γλώσσα μας. Τὸ κείμενό του, μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν Γιώργο Κυθραιώτη, δημοσιεύτηκε στὸν «Θεολογικὸ Κήρυκα», τὴ Θεολογικὴ Ἐπετηρίδα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κιτίου, τόμος Ε', Λάρισα 1993, σ. 221-231. Τὴν ἔκδοση τῆς *Φιλοκαλίας* τῶν ἱερῶν νηπιτικῶν βλ. στὸν «Ἀστέρα» σὲ πέμπτη ἔκδοση, τόμοι Α'-Ε', 1982 κ.έ. Ἡ πρώτη ἔκδοση τῆς *Φιλοκαλίας* (Βενετία 1782) κατακρίνεται ὡς «ἡ ἐγκυκλοπαιδεία τοῦ ἀκτίστου φωτός ἐναντὶ τῆς ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ αἰῶνος τῶν φώτων» (δηλ. τῆς Διαφωτίσεως) ποὺ στηριζόταν μόνο στὸν ὀρθὸ λόγον» (βλ. λήμμα «Philocalie» στὴν *Encyclopaedia Universalis*, τόμος 19, Paris 1975, σ. 1500).

530. Κατὰ τὸ Τυπικὸ τοῦ ἁγίου Σάβα στὸν ὄρθρο τοῦ Μεγάλου Σαββάτου διαβάζεται δυὸ φορὲς τὸ ἴδιο Εὐαγγέλιο «Τῇ ἐπαύριον...» (ιβ' εὐαγγέλιο τῶν ἁγίων Παθῶν: Ματθ. κζ' 62-66), μιὰ πρὶν ἀπὸ τὸν ν' ψαλμὸ καὶ μιὰ στὸ τέλος μετὰ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ ἐπιταφίου, ἢ εἶναι λανθασμένη ἢ διάταξη; Γιατί εἶναι τόσο ἀσαφής; (Ἐρώτηση π. Τ. Ν.).

531. Στὸν ὄρθρο τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου τὸ Τριώδιο γράφει: «Εἴτα γίνεται ἀνάγνωσις τῶν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην περὶ τῆς Ἑορτῆς Λόγων ξγ' καὶ ξδ'. Εὐαγγέλιον δὲ οὐ λέγομεν, εἰ μὴ μόνον τὸ "Ἀνάστασιν Χριστοῦ"». Τί ἐννοεῖ ἡ διάταξη αὕτη; Δὲν ὑπάρχει κάποια ἀσάφεια; Λέγομεν ἢ δὲν λέγομεν εὐαγγέλιο; (Ἐρώτηση π. Β. Π.).

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ τυπικὲς διατάξεις τῶν λειτουργικῶν μας βιβλίων δὲν εἶναι πάντοτε σαφεῖς. Αὐτὸ ὀφείλεται κυρίως στὸν συνοπτικὸν τους χαρακτήρα. Δὲν εἶναι δηλαδὴ πραγματεῖες περιγραφικὲς, τρόπον τινὰ διδασκτικὰ ἐγχειρίδια, ποὺ σκοπὸ ἔχουν νὰ ἀναλύσουν καὶ νὰ διδάξουν πῶς διεξάγονται οἱ διάφορες ἀκολουθίαι τῆς Ἐκκλησίας σὲ ἀνθρώπους ποὺ δὲν γνωρίζουν καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ τὸ μάθουν. Εἶναι ὑπομνηστικὲς σύντομες ὁδηγίαι σὲ γνώστες τῆς λειτουργικῆς τάξεως. Ἐπομένως εἶναι ἀναμενόμενο νὰ προϋποθέτουν τὴ γνώση θεμάτων, ποὺ γιὰ τοὺς ἐμπειροὺς περὶ τὴ θεία λατρεία, ἰδίως τοὺς μοναχοὺς, εἶναι αὐτονόητα, γιὰ ἄλλους ὅμως αἰνιγματικά. Σὲ νεότερες ἐκδόσεις γίνεται πολλὲς φορὲς προσπάθεια ἀναλύσεως καὶ σαφεστεράς διατυπώσεως, ποὺ δὲν εἶναι ὅμως πάντα ἐπιτυχής. Καὶ τοῦτο γιατί οἱ διατάξεις διατυπώνονται συνήθως μὲ ἀφόρητη σχολαστικότητα, μὲ στρεβλὴ σύνταξη καὶ σὲ μιὰ ἀδόκιμη ψευδο-ἀρχαιοπρεπῇ γλώσσᾳ, δῆθεν «ἐκκλησιαστικῇ». Ἀλλὰ καὶ τὸ μῆκος ποὺ προσλαμβάνουν οἱ νέες αὐτὲς διατάξεις τις κάνει καὶ πρακτικὰ δύσχρηστες, ἂν μὴ ἄχρηστες, ἀφοῦ καταντοῦν πολλὲς φορὲς τὰ κόκκινα γράμματα τῶν διατάξεων νὰ εἶναι πρὸ πολλὰ ἀπὸ τὰ μαῦρα τῶν κειμένων. Τὸ λειτουργικὸ βιβλίον εἶναι βιβλίον χρηστικὸ γιὰ τὴν τέλεση τῆς θείας λατρείας, ποὺ χρησιμοποιεῖται κατὰ τὴν ὥρα τῆς λατρείας ἀπὸ τὸν ἱερέα, τὸν διάκονο, τὸν ἀναγνώστη, τὸν ψάλτη. Κατ' ἀνάγκην οἱ τυπικὲς διατάξεις, γιὰ νὰ ἐκπληρώσουν ὀρθὰ τὸν σκοπὸν τους, πρέπει νὰ εἶναι σύντομες καὶ ἀπλὲς καὶ διατυπωμέναι συντακτικῶς «κατὰ παρὰταξιν»,

ὅπως στὰ παλαιὰ Τυπικὰ καὶ στὶς παρεμβαλλόμενες στὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα καὶ στὰ παλαιὰ ἐντυπα τυπικὲς ὁδηγίαι. Δὲν εἶναι διδασκτικὰ βιβλία γιὰ τοὺς μὴ εἰδότες, ἀλλὰ ὄργανα στὰ ἐμπειροὰ χέρια τῶν λειτουργῶν ἢ τῶν ἄλλων παραγόντων τῆς λατρείας. Ἡ σαφήνεια παραμένει πάντοτε τὸ αἰτούμενο. Αὐτὰ γιὰ τὰ λειτουργικὰ βιβλία καὶ γιὰ τὶς τυπικὲς διατάξεις ποὺ ὑπάρχουν σ' αὐτά.

Παράλληλα ὑπῆρχαν τὰ «Τυπικὰ» ἢ οἱ «Διατάξεις» ἢ «Ἐρμηνεῖαι», ποὺ ἀναλυτικὰ περιέγραφαν τὰ ἀφορῶντα στὴ λειτουργικὴ τάξη. Αὐτὰ δημιουργήθηκαν στοὺς ὑστέρους βυζαντινοὺς χρόνους, ὅταν ἡ προφορικὴ λειτουργικὴ παράδοση εἶχε ἀρχίσει νὰ ἀτονεῖ καὶ ἡ ἀνάγκη καταγραφῆς τῆς παρουσιαζόταν ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπιβεβλημένη. Τὸ πρὸ χαρακτηριστικὸν κείμενον αὐτοῦ τοῦ τύπου εἶναι ἡ «Διάταξις τῆς θείας λειτουργίας», τοῦ ἐσπερινοῦ καὶ τοῦ ὁρθρου, τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φιλοθέου τοῦ Κοκκίνου (ΙΔ' αἰ.). Μιὰ τέτοια λεπτομερὴς «Ἐρμηνεία» τῆς θείας λειτουργίας, τοῦ κώδικος 343 τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους τοῦ ΙΣΤ'-ΙΖ' αἰῶνα, προσθέτει στὸν τίτλον μιὰ φράση ἐνδεικτικὴ τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ προορισμοῦ τῶν ἀναλυτικῶν αὐτῶν διατάξεων: «Ἐρμηνεία εἰς τοὺς ἀμαθεῖς τῆς θείας λειτουργίας». Αὐτὰ τὰ κείμενα εἶναι ἀναλυτικὰ καὶ σαφῆ, προοριζόμενα γιὰ μελέτη καὶ μάθηση τῶν «ἀμαθῶν», φυσικὰ πρὸ τῆς λατρείας καὶ ὄχι κατ' αὐτήν, ὅπως οἱ δύο συνοπτικὲς καὶ ὑπομνηστικὲς διατάξεις τῶν δύο ἐρωτήσεων. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ στὶς ἀνωτέρω ἐρωτήσεις, ὑπάρχει πράγματι κάποια ἀσάφεια. Ἀναφέρονται δὲ καὶ οἱ δύο σὲ παράλληλες περιπτώσεις, γι' αὐτὸ καὶ τὶς συνεξετάζουμε.

Ὁ μοναχικὸς ὄρθρος στὴν ἐορταστικὴν του μορφὴν (Κυριακὲς καὶ ἐορτὲς) ἔχει, ὡς γνωστόν, εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα. Ἡ κανονικὴ του θέσις εἶναι μετὰ στιχολογίας τοῦ Ψαλτηρίου καὶ στιχολογίας τῶν ὠδῶν (κανόνες), ἀκριβέστερα δὲ μετὰ τοὺς ἀναβαθμοὺς καὶ τὰ δύο προκείμενα (τὸ κινητὸ καὶ τὸ «Πᾶσα πνοή...») καὶ πρὸ τοῦ ν' Ψαλμοῦ. Ἱστορικὰ πρόκειται γιὰ μιὰ παρεμβολὴ ἀπὸ τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἀσματικῆς παννυχίδος (ἀναβαθμοὶ - δύο προκείμενα - εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα), ποὺ βρῆκε θέσιν μετὰ τοῦ ἀρχαίου μεσονυχτικοῦ, τῆς παλαιᾶς δηλαδὴ νυκτερινῆς μοναχικῆς ψαλμωδίας (ἐξάψαλμος - στιχολογία τῶν καθισμάτων τοῦ Ψαλτηρίου), καὶ τῆς ἀρχαίας ἀκολουθίας τοῦ ὁρ-

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΩΣ ΑΝΑΣΤΑΣΗ

Προσωπογραφία του Γέροντος Παΐσιου

Του κ. ΑΘΑΝ. Γ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΗ, Θεολόγου
Master of Theology - Th.D. (cand.)

Ὁ Γέροντας Παΐσιος
«Ὡς ἄγγελος, ἐν σαρκὶ βιοτεύσας*»

Ἐπισκεπτόμενος τὸ Ἀγιώννυμο Ὁρος τοῦ Ἀθῶ, «τὸ περιβόλι τῆς Παναγίας μας», τὸ Ἅγιον Ὁρος, ὅπως τὸ ἀποκαλοῦμε οἱ περισσότεροι, τὸ 1989 γιὰ πρώτη φορά, παραβρέθηκα σὲ μιὰ σπουδαία πνευματικὴ συνάντηση, συνάντηση ζωῆς, καὶ μιὰ εὐλογημένη συζήτηση μὲ ἕναν φημισμένο καὶ ἐνάρετο πνευματικὸ Γέροντα, τὸν σεβαστὸ γέροντα Παῖσιο.

Ἐπιστρέφοντας στὴν Ἀθήνα, ὁ καθηγητὴς μου Ἰωάννης Χρ. Κωνσταντινίδης, δρ. Θεολογίας, ἐμπιστευόμενος τὴν μνήμη μου μὲ παρότρυνε νὰ καταγράψω τὴν εὐλογημένη ἐκείνη συνάντηση καὶ συζήτηση γιὰ ὠφέλεια ψυχικῇ τῶν πολλῶν. Σεβόμενος τὸν Γέροντα καὶ ὑπακούοντας τὸν διδάσκαλο, κατέγραψα τὴν ἀποκαλυπτικὴ γιὰ μένα συνομιλία. Τὸ ἄρθρο μου φιλοξενήθηκε καὶ εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας στὸν «Ἐφημέριο»¹. Μικρὸ στὴν ἔκταση καὶ χωρὶς μεγεθυντικὰ ἐπίθετα καὶ σχήματα διθυραμβικῆς ρητορείας, ἀλλὰ «ἄρωμα ἀγιότητος καὶ οὐρανίου εὐωχίας τὸ περιεχόμενό του. Ἀκρῶς ἐποικοδομητικὸν»² εἶχε συγκινητικὴ ἀπήχηση σὲς ψυχὰς πολλῶν ἀνθρώπων.

Ὁ Θεὸς οἰκονόμησε τὰ πράγματα νὰ ξαναβρεθῶ στὸ Ὁρος. Γιὰ δευτέρη φορά εὐλογήθηκα νὰ συναντήσω τὸν Γέροντα μαζί μὲ μιὰ ὁμάδα ἱεροσπουδαστῶν, τὸ 1991. Ἐπειδὴ οἱ γέροντες εἶναι ἡ ζωὴ μας καὶ οἱ συναντήσεις μαζί τους εἶναι συναντήσεις ζωῆς³ σκέφθηκα νὰ καταγράψω καὶ πάλι τῆς συνάντησης αὐτῆς ἕνα μέρος πάντοτε βέβαια μὲ δέος, ἱερὴ συγκί-

νηση καὶ δειλὰ προσεκτικὰ βήματα γιὰ τὸ τόλμημα. Αὐτὴ τὴ φορά, ἡ συνάντηση κράτησε ἀρκετὴ ὥρα. Ὁ Γέροντας μέσα σὲς διδαχὰς του, προέβη σὲ μιὰ ἀνατομία θεμάτων ὑψίστης σημασίας. Μιὰ ἀνατομία τῆς ἐργατικότητος, τῆς ἀναγέννησης, τῆς μόρφωσης, τῆς πνευματικότητος, τῆς ἱερωσύνης, τῆς ἀγιότητος, τῆς ἀγωνιστικότητος κ.ἄ.

Ἀνταποκρινόμενος στὸ μάθημα τῆς «Ποιμαντικῆς» καὶ τῆς «Συμβουλευτικῆς Ποιμαντικῆς», ποὺ διδάχθηκα στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἰδιαίτερα στὴν ἐρευνα τῆς πνευματικῆς γεωγραφίας⁴ μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ καθηγητῆ κ. Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, κατέγραψα τὸν διάλογο ζωῆς μὲ τὸν ἀγιορεῖτὴ γέροντα. Τὸ ἄρθρο, γραμμένο στὸ Brookline, Massachusetts τῆς Ἀμερικῆς, χάρις στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ὁμοτίμου καθηγητῆ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ διευθυντῆ τῶν περιοδικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κ. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου φιλοξενήθηκε καὶ πάλι στὴν «Ἐφημέριο»⁵.

Εὐρισκόμενος στὴν Βοστώνη τῆς Μασσαχουσέτης γιὰ σπουδὲς σὲ διδακτορικὸ ἐπίπεδο φρόντισα νὰ διαδοθῶν τὰ «Νουθεσίας Ρήματα» τοῦ Γέροντος. Φίλος μου, ποὺ διάβασε τὰ λόγια τοῦ Γέροντα, μὲ κάλεσε ἐνθουσιασμένος, δύο μέρες ἀργότερα, νὰ μοῦ πεῖ τίς ἐντυπώσεις του, ὅπως ἐπίσης ὅτι μέσα ἀπὸ τὸ ἀνάτυπο εἶχε δοθεῖ ἀπάντηση σ' ἕνα ἐρώτημά του, ποὺ τὸν βασάνιζε ἀπὸ καιρό. Ἀρχισε τότε νὰ μὲ ρωτᾷ λεπτομέρειες σχετικὰ μὲ τὴν ζωὴ τοῦ Γέροντα. Τὸ

θρου (ν' Ψαλμὸς - στιχολογία ὠδῶν - αἶνοι - δοξολογία). Μετὰ τὴ συγκόλληση τῶν δύο ἀκολουθιῶν παρέμεινε θεατὸς ὁ «ἀρμός», ποὺ καλύπτεται ἀπὸ ἀναγνώσεις πατερικῶν λόγων καὶ συναξαρίων, εἴτε ἔχομε, κατὰ τὴν Κυριακὴ καὶ τίς ἐορτές, τὴν ὡς ἄνω παρεμβολὴ ἀπὸ τὴν ἀσματικὴ παννυχίδα, εἴτε ὄχι.

Στὴν προκειμένη τώρα περίπτωσι, τὰ δύο Σάββατα, γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ λόγος, δὲν ἔχουν, ὅπως καὶ ὅλα τὰ Σάββατα τοῦ ἔτους, εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα στὸν ὄρθρο, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶναι κοινὰ Σάββατα. Τὸ πρῶτο, τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου, ἔχει «δικαία» Κυριακῆς. Γι' αὐτὸ δὲ καὶ ἡ τυπικὴ διάταξη σπεύδει νὰ δηλώσει ὅτι «Εὐαγγέλιον δὲ οὐ λέγομεν, εἰ μὴ μόνον τὸ Ἄνάστασιν Χριστοῦ»

(Τριώδιο) ἢ «Εὐαγγέλιον ἐωθινὸν οὐ λέγομεν..., ἀλλὰ Ἄνάστασιν Χριστοῦ» καὶ τὸν ν'» (Τυπικὸν Εὐεργέτιδος). Τὸ Ἱεροσολυμιτικὸ Τυπικὸ τοῦ Ἀγίου Σάβα ὀρίζει τὸ ἴδιο, μὲ μιὰ μόνον ἐξαιρέση, τὸν ναὸ τοῦ ἁγίου Λαζάρου στὴ Βηθανία, ποὺ πανηγύριζε καὶ ἐπομένως ἐλέγετο ἐκεῖ εὐαγγέλιο ὄρθρου («Εὐαγγέλιον δὲ οὐκ ἀναγινώσκομεν εἰ μὴ μόνον εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Λαζάρου»). Γιὰ τὸ Μέγα Σάββατο δὲν συνέτρεχε δυνατότητα παρεξηγήσεως ὅπως στὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ὑπάρχει ἡ στερεότυπη διάταξη ποὺ συναντοῦμε ἐκεῖ («Εὐαγγέλιον - ἢ ἐωθινὸν - οὐ λέγομεν»). Τί σημαίνει τὸ «Τῇ ἐπαύριον...» θὰ τὸ ἰδοῦμε στὴ συνέχεια.

(Συνεχίζεται)

ονοματεπώνυμό του, την ήμερομηνία και τον τόπο γεννήσεώς του, τα χαρακτηριστικά του, τις γραμματικές γνώσεις του, τὸ ἄν εἶχε γράψει βιβλία, τὸ «ἐργόχειρό» του, τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἔλκει τοὺς ἄλλους κοντά του, ἂν ὑπάρχουν κασέτες του, ἔχουν γραφτεῖ ἄλλα βιβλία ἢ ἄρθρα γι' αὐτὸν κ.ἄ. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα μοῦ κέντρισαν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ὑποσχέθηκα στὸν ἑαυτό μου, πὼς μὲ τὴν πρώτη εὐκαιρία, ποὺ θὰ βρεθῶ στὴν Ἑλλάδα, θὰ φροντίσω νὰ μάθω περισσότερα γιὰ τὸν Γέροντα καὶ τὴν ζωὴ του. Αὐτὸ βέβαια, ὄχι ἀπὸ περιέργεια ἢ «γιὰ πνευματικὸ τουρισμό»⁶, ἀλλὰ γιατί «τῶν ἁγίων οὐχὶ τὰ ῥήματα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ πρόσωπα πνευματικῆς γέμει χάριτος»⁷.

Ἐρχόμενος στὴν Ἑλλάδα γιὰ μιὰ σύντομη ἀνάπαυλα ἀπὸ τὶς σπουδὲς καὶ προτοῦ προλάβω νὰ πραγματοποιήσω μιὰ προσκυνηματικὴ ἐκδρομὴ στὸ Ὅρος γιὰ νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ τὸν Γέροντα πληροφορηθῶ τὴν κοίμησή του. Στὰ μέσα Ἰουλίου ἡ γνώριμη φωνὴ τοῦ πανοσιολογιωτάτου Ἀρχιμανδρίτου π. Χρυσόστομου Ρουμελιώτη μὲ πληροφοροῦσε ὅτι ὁ ἐκκλησιαστικὸς τύπος καὶ τὸ ραδιόφωνο ἀνακοίνωσαν τὴν εἶδηση τοῦ γεγονότος ποὺ ὅλοι περιμέναμε, ἀλλὰ ὄχι τόσο σύντομα! Τῆς κοιμήσεως τοῦ Γέροντα. «Ὁ π. Παῖσιος ἐκοιμήθη στὶς 12 Ἰουλίου» μοῦ εἶπε, «νὰ ἔχουμε τὴν εὐχή του»! Ἐκοιμήθη ὁ Γέροντας... Ἑλλάδα. Θεσσαλονίκη 12 Ἰουλίου 1994. Οἱ δείκτες τοῦ ρολοιοῦ τῆς ἱστορίας ἐδειξαν αἰωνιότητα. Τὴν ὥρα τῆς ἐκδημίας οἱ οὐρανοὶ ἀγάλλονται, ἡ γῆ ὀδυνάται. Ὁ πόνος τῆς ψυχῆς δὲν γράφεται στὸ χαρτί, οὔτε ἡ γλώσσα μπορεῖ νὰ τὸν ἐκφράσει...

Τώρα αὐτὴ τὴ στιγμή, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ, γίνεται ἐπιτακτικὴ ἡ ἀνάγκη νὰ γραφεῖ, εἴπα μέσα μου, μιὰ προσωπογραφία τοῦ Γέροντα. Μιὰ προσωπογραφία, ἡ ὁποία ἔμελλε, «κρίμασιν οἷς οἶδεν Κύριος», νὰ μετατραπῇ σὲ ἐπιμνημόσυνο ἀφιέρωμα. Εἶπα «ναί» καὶ ξεκίνησα νὰ γράφω «δι' εὐχῶν τοῦ ἁγίου Γέροντος». Ξεκίνησα νὰ γράφω τὴν προσωπογραφία του, τὴν ζωὴ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ Γέροντα ἔτσι ἀπλὰ καὶ λιτά, χωρὶς ἐπιτηδεύσεις, στομφώδεις φράσεις καὶ ρητορικὰ σχήματα.

«Ἀρχίζω τὸ ἔργον μου ἐν Ὄνόματι Κυρίου. Θὰ εἶμαι ἓνα πιστὸς ἀντιγραφεὺς καὶ ὄχι ἓνας υπερήφανος συγγραφεὺς. Θὰ γράψω αὐτὰ ποὺ μᾶς παρέδωσαν οἱ Πατέρες μὲ ὅσο τὸ δυνατόν ὀλιγότερα λόγια. Θὰ περιορισθῶ μόνον εἰς τὰ οὐσιώδη. Μὲ γλώσσαν ἀπλὴν θὰ ἐπιχειρήσω νὰ καταγράψω»⁸ ὅσα βρίσκονται διάσπαρτα γιὰ τὴν ζωὴ τοῦ Γέροντα σὲ βιβλία, περιοδικὰ, ἐφημερίδες κ.ἄ., γιὰ νὰ μὴ μὲ πειράζει ἡ συνειδήσή μου, ὅτι δὲν ἔκανα τὸ χρέος μου⁹.

Ὁ Γέροντας μεταξὺ τῶν ἄλλων ποὺ θὰ δοῦμε παρακάτω, ἀσχολήθηκε μὲ τὴν συγγραφὴ καὶ τὴν παρουσίαση ἁγίων μορφῶν, γερόντων ποὺ ἀγωνίσθηκαν

γιὰ νὰ φτάσουν στὸ Θεό. Ἔτσι κληρονομήσαμε συγκλονιστικὰ συναξάρια καὶ βίους ἁγίων γερόντων, διανθισμένους μὲ τὴν χάρη τοῦ Γέροντα καὶ στολισμένους μὲ τὴν ἀνέκφραστη εὐαισθησία του. Αὐτὸ τὸ ἔπραξε, γιατί, ὅπως μᾶς λέγει ὁ ἴδιος ὁ Γέροντας: «οἱ Πατέρες ἐκείνης τῆς ἐποχῆς εἶχαν πολλὴ πίστη καὶ ἀπλότητα καὶ οἱ περισσότεροι ἦταν μὲ λίγα γράμματα, ἀλλὰ, ἐπειδὴ εἶχαν ταπείνωση καὶ ἀγωνιστικὸ πνεῦμα, δέχονταν συνέχεια τὸν θεῖο φωτισμό»¹⁰. Γιὰ μᾶς αὐτὰ τὰ συναξάρια εἶναι ἀνεκτίμητος θησαυρός, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀποτελοῦν πρότυπα μίμησης, ἐπὶ πλέον «ἐκεῖ μαθαίνουμε μερικῶς καὶ τὸν Γέροντα, γιατί ἔχουν ἓναν συγκαλυμμένο ἐξομολογητικὸ χαρακτήρα»¹¹. Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ ποῦμε, ὅτι ὁ Γέροντας ἀπὸ ὑπέρμετρη ταπείνωση μέσα σ' αὐτὰ ἀναφέρει προσωπικὲς ἐμπειρίες ὡς βιωματικὲς καταστάσεις καὶ ἐμπειρίες ἄλλων, κατὰ τὸ «οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων,... ὅτι ἡρπᾶγη εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. Ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχῆσομαι, ὑπὲρ δὲ ἑαυτοῦ οὐ καυχῆσομαι εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου»¹². Δὲν περιαιτολογεῖ, ἀλλὰ ἀντίθετα ἀποφεύγει κάθε αὐτοπροβολὴ καὶ αὐτοἕξαρση. Δὲν ἐπιτηδεύεται ὁ Γέροντας. Ἐκθέτει ἀπλὰ, χωρὶς ὑπερβολές, μὲ ὑποδειγματικὴ πραγματικὰ ταπείνωση, γεγονότα ἀφορῶντα στὸν ἴδιο, ὁμιλῶντας περὶ ἄλλου. Κι αὐτὸ γιατί ὑπῆρξε μορφὴ «εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων»¹³, «τύπος... ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πίστει, ἐν ἀγνεΐᾳ»¹⁴.

Ὁ Γέροντας ἔζησε ἀπλὰ καὶ ταπεινά. Μὲ μνήμη θανάτου καὶ ἐλπίδα Ἀναστάσεως. Γι' αὐτὸ καὶ «ὁ θανατὸς τοῦ ὡς Ἀνάστασις» μόνον μπορεῖ νὰ λογιστεῖ. Ζώντας τὴν ἀληθινὴν ζωὴ, χωρὶς «εἶδος», καὶ ὄχι τὸ ψεύτικο καὶ ἐπώδυνο ἀντιγραφὸ τῆς οὔτε τὰ ἐπιφανομένᾳ τῆς, ὑποκείμενος στοὺς ἐξουσιαστικούς καὶ ἀπαράβατους νόμους τῆς φύσης «ἀπέθανεν», ὄχι γιὰ νὰ πιστοποιήσει τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία καὶ τὸ φθαρτὸ αὐτῆς, ἀλλὰ γιὰ νὰ κατευθυνθεῖ πρὸς τὴν Ἀνάστασις καὶ νὰ ἐπισφραγίσῃ ἔτσι, ὅτι «ἐμοὶ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος»¹⁵.

Ὅ,τι ἀκολουθεῖ εἶναι ἡ μεγάλη προσπάθεια ἐνὸς ἐλαχίστου καὶ κεχρησμένου γιὰ μιὰ μικρὴ καταγραφὴ τοῦ βίου, μιὰ προσωπογραφία ἐνὸς μεγάλου καὶ σπουδαίου Γέροντος. Τοῦ Γέροντος Παΐσιου, ποὺ σὲ ὅλες τὶς φάσεις τῆς ζωῆς του ἀτένιζε τὸν Ἀναστάνα.

Ἐκεῖνον, λοιπόν, τὸν ὁποῖον «ἐωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν καὶ ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν»¹⁶ κι αὐτὸ γιὰ δύο κυρίως λόγους:

Ὁ πρῶτος, ὅτι «ὁ βίος τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ εἶναι γεμάτος μὲ αὐταπάρνησι, μὲ θυσίες, μὲ φῶς, ἀπλετο φῶς, πίστι, εὐλάβεια, καλωσύνη. Ὅποιος μανθάνει

τις λεπτομέρειες της ζωής των, με φῶς ἐφοδιάζεται, πὺν φωτίζει τὸ δρόμου του* περὰ προμηθεύεται, γιὰ νὰ ἐξαιρέται σὲ ὕψη, βάλαμο ἀντλεῖ γιὰ νὰ γλυκαίνει τοὺς πόνους τῆς ζωῆς του, τὴν αὐταπάρνησιν ἐμπνέεται γιὰ τοὺς ἀγῶνάς του, τὴν ἡδονὴν ἀναζητεῖ σὲς θυσίες γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ»¹⁷, καὶ

Ὁ δεῦτερος, ἐπειδὴ «οἱ ἀπόγονοι πάντοτε ἔχουν ἱερὸ καθήκον νὰ γράφουν τὰ θεῖα κατορθώματα τῶν Ἀγίων Πατέρων τῆς ἐποχῆς τους καὶ τὸν φιλότιμο ἀγῶνα ποὺ ἔκαναν, γιὰ νὰ πλησιάσουν στὸν Θεό. Φυσικά, μὲ τὸ νὰ γράφουμε γιὰ τοὺς Ἁγίους μας, πάλι ἐμεῖς ὠφελοῦμαστε, διότι μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τοὺς θυμόμαστε καὶ προσπαθοῦμε νὰ τοὺς μιμηθοῦμε, καὶ οἱ Ἅγιοι τότε συγκινοῦνται περισσότερο καὶ μᾶς βοηθοῦν, γιὰ νὰ φτάσουμε καὶ ἐμεῖς κοντὰ τους»¹⁸.

Ψελλίζοντας αὐτὸ ποὺ οἰκονόμησε ὁ Θεός, θέλησα μονάχα νὰ δώσω κάποιες φράσεις, μερικὲς στιγμές, μερικὲς εἰκόνες τῆς μορφῆς τοῦ Γέροντα. Τοῦ Γέροντά μας. Μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ψυχικῆς ὠφέλειας... Τώρα, πὺν τὸ σκέφτομαι περισσότερο... «λοιπὸν, ἴσως νὰ ναι καὶ αὐτὸ μιὰ ἐξήγηση: Κάθε ποὺ ἀπέρχεται ἓνας σπουδαῖος, οἱ ἐναπομένοντες ἐπισημαίνουμε πῶς ὁ τελευτήσας εἶναι ἀναντικατάστατος καὶ πῶς ἀφήνει πίσω του δυσαναπλήρωτο κενό, ὅχι τόσο γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσουμε τὸ (ἤδη ἐπαληθευμένο) δικό του μέγεθος, ὅσο γιὰ νὰ ὑποδεξοῦμε τὴ δική μας μικρότητα, τὴ δική μας ἀνορεξία νὰ προσπαθήσουμε νὰ καλύψουμε, ὅσο γίνεται, τὸ κληρονομημένο κενό. Συμφιλιωνόμαστε ἔτσι μὲ τὴν μετριότητα, ἀποδεχόμεστε τὴν πνευματικὴ ἀπνοία καὶ θεωρητικοποιούμε τὴν παρὰίτηση. Καὶ φυσικά, νομιμοποιούμε ἐκ προοιμίου τὴν ἀτομία, μὲ τὴν ὅποια θὰ συνεχίσουμε νὰ πορευόμαστε, ἐρήμην τῶν σφρυγῶν ῥητορικῶν σχημάτων ποὺ χρησιμοποιοῦσαμε, γιὰ νὰ ἀπευθυνθοῦμε στὸν ἀποθανόντα, ποὺ δὲν ἀκούει πιά, ἄρα ἐμεῖς οἱ ἴδιοι θὰ ὀφείλαμε νὰ γίνουμε προσεκτικοὶ ἀκροατὲς τῶν λόγων μας καὶ νὰ μαθητεύσουμε σ' ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ νεκροῦ, ποὺ τιμητικὰ ὑπογραμμίζουμε»¹⁹.

Μὲ τὴν εὐχὴ τοῦ π. Παΐσιου!

«Ἀπόψε γέροντα μαζί σου καὶ γιὰ πάντα:
Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς
καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος»²⁰.

Boston, Massachusetts, 14.9.1994

(Συνεχίζεται)

* Ἀπὸ τὸ *Κοντάκιον* τοῦ Ἀγίου Ἀρσενίου τοῦ Καππαδόκου, ἡ μνήμη τοῦ ὁποίου γεραίρεται «τὴν ι' τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου, ἡμέρα, ἐν ἣ οὗτος ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ».

1. Ἀθανασίου Γ. Μεμισσάκη, *Νουθεσίαι Γέροντος*, περιόδ. «Ὁ Ἐφημέριος» ΞΣΤ' 1989, σελ. 190-191' 220-221 καὶ Ἀνάπτυον, Ἀθῆναι 1989.

2. Μητροπολίτου Νικαίας Γεωργίου (Παυλίδη), γιὰ τὸ δημοσίευμα σὲ χειρόγραφη ἐπιστολὴ του 10.10.1989.

3. Πολὺ ἐπωφελὴς κρίνεται ἡ μελέτη τοῦ ἀρθροῦ τοῦ καθηγητοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, *Συναγερμοὶ ζωῆς*, περιόδ. «Ὁ Ἐφημέριος» ΛΔ' 1985, σελ. 24-26.

4. Γιὰ τὴν ὀνομασία καὶ τὶς πτυχὲς αὐτῆς τῆς ἔρευνας καθὼς καὶ τοὺς στόχους τῆς βλ. τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, *Πανεπιστήμιο καὶ Ζωή*, ἔρευνα πνευματικῆς γεωγραφίας, περιόδ. «Ὁ Ἐφημέριος» ΛΔ' 1985, σελ. 56-58.

5. Ἀθανασίου Γ. Μεμισσάκη, *Νουθεσίαι Ρήματα*, περιόδ. «Ὁ Ἐφημέριος» ΞΗ' 1991 σελ. 362-364 καὶ ΞΘ' 1992 σελ. 26-27' 47' 95' 110-111' 141' 158-159 καὶ Ἀνάπτυον Ἀθῆναι 1992.

6. Στὴν ἐρώτησι ἐπισκέπτη νὰ πεῖ κάτι γιὰ τὸν ἑαυτό του ὁ Γέροντας ἀπάντησε: «γιὰ πνευματικὸ τουρισμὸ παιδί μου». Τὸ γεγονός τὸ διέσωσε ὁ ἱεροσπουδαστὴς Δημήτριος Ν. Ἀντωνίου, *Ἐπίσκεψις εἰς τὸν Γέροντα Παῖσιον τὴν 2αν Μαΐου 1990*, ἐφημ. «Ὁρθόδοξος Τύπος» Λ' ἀρ. φ. 893, 13 Ἰουλίου 1990, σελ. 2.

7. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς τοὺς Ἀνδριάντας ὁμιλία κα'* PG 49,48.

8. Ὅσιος Βικέντιος ὁ ἐκ Λειρῆνης, *Ὑπομνήματα* (Commonitoria) στὸ Μητροπολίτου Νικοπόλεως Μελετίου, Ἡ Ε' Οἰκουμένη Σύνοδος, Ἀθῆναι, 1985, σελ. 9.

9. Στὸν πρόλογο τοῦ τελευταίου βιβλίου του ὁ Γέροντας μὲ τίτλο «Ἀγιορεῖται Πατέρες καὶ Ἀγιορεῖται», Σουρωτὴ - Θεσσαλονίκης, 1993 σημειώνει: «Πολὺ μὲ πειράζει ἡ συνειδήσή μου, ποὺ δὲν κράτησα σημειώσεις μὲ λεπτομέρειες γιὰ τοὺς ἐναρέτους Πατέρες, ποὺ ἔζησαν τώρα τὰ τελευταῖα χρόνια, γιὰ τοὺς ὁποίους μοῦ διηγούνται οἱ εὐλαβεῖς Γεροντάδες, διὰ ἡμῶν ἀρχαῖος Μοναχός» ὅπως ἐπίσης καὶ στὴν συνέχεια, γιὰ τὴν μεγάλη μου ἀμέλεια, ποὺ δὲν κράτησα, ἔστω στὴν μνήμη μου, ὅλα τὰ θεῖα γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἔζησαν ἐκεῖνα τὰ ἅγια Γεροντάκια καὶ μοῦ τὰ διηγούνται μὲ πολλὴ ἀπλότητα, γιὰ νὰ μὲ βοηθήσουν πνευματικὰ» (σελ. 7).

10. Μοναχοῦ Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Ἀγιορεῖται Πατέρες καὶ Ἀγιορεῖται*, ἔκδοσις «Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης, 1993, σελ. 7.

11. Πρεσβυτέρου Διονυσίου Δ. Τάτση, *Ἀθωνικὸν Ἡμερολόγιον* (Διδαγξὴ ἐνὸς Γέροντος), ἔκδοσις «Ὁρθόδοξος Τύπος», Ἀθῆναι, 1988. Στὸ ἐξῆς μνημονεύεται: Τάτση Ἀθωνικόν. Πρβλ. καὶ Χριστοδούλου Ἀγγελόγλου, Ἀγιορείτου, Ὁ Γέρον Παῖσιος, Ἅγιον Ὄρος 1994, σελ. 93.

12. Β' Κορ. ιβ' 2, 4-5.

13. Ἐβρ. ι' 24.

14. Α' Τιμ. δ' 12.

15. Φίλιπ. α' 21.

16. Α' Ἰωάν. α' 3.

17. Μητροπολίτου Χίου Παντελεήμονος Φωστίνη, *Οἱ Φίλοι τοῦ Θεοῦ*, ἔκδοσις «Ἄθος», Πειραιάς, 1988, σελ. 6.

18. Μοναχοῦ Π(αΐσιου) Ἀγιορείτου, Ὁ Γέρον Χατζη-Γεώργης ὁ Ἀθωνίτης 1809-1886, ἔκδοσις «Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον Μοναζουσῶν Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης, 1986, σελ. 5.

19. Παν. Μπ[ουκαλά], *Προ-βολές*, ἐφημ. «Ἡ Καθημερινή», 22 Ἰουλίου 1994, σελ. 15.

20. Δοσιθέου Καστορή, Ἀπ' τὸ βιβλίον τοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, *Εἰσαγωγή στὴν ὀρθόδοξη συμβουλευτικὴ ποιμαντικὴ*, Ἀθῆναι, 1985, σελ. 41.

21. Μοναχοῦ Π(αΐσιου) Ἀγιορείτου, Ὁ Γέρον Χατζη-Γεώργης ὁ Ἀθωνίτης 1809-1886, ἔκδοσις «Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον Μοναζουσῶν Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτὴ - Θεσσαλονίκης, 1986 (στὸ ἐξῆς θὰ μνημονεύεται Παΐσιου, Χατζη-Γεώργης), σελ. 59. (Ὅσις τοῦ Θεοῦ Γεώργιε, ρίξε ἓνα εὐσπλαγχτικὸ βλέμμα καὶ σ' ἐμένα τὸν ταλαίπωρο Παῖσιον» Μοναχοῦ Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Ἀγιορεῖται Πατέρες καὶ Ἀγιορεῖται*, ἔκδοσις «Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης, 1993 (στὸ ἐξῆς θὰ μνημονεύεται Παΐσιου, Ἀγιορεῖται) σελ. 13 «παρακαλῶ νὰ εὐχῶνται καὶ ἐκείνοι γιὰ μένα τὸν ταλαίπωρο Παῖσιον».

22. Παΐσιου, Ἀγιορεῖται, σελ. 89.

23. Μοναχοῦ Π(αΐσιου) Ἀγιορείτου, Ὁ Ἅγιος Ἀρσένιος ὁ Καππαδόκης, ἔκδοσις «Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον Μοναζουσῶν Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης, 1989 (στὸ ἐξῆς θὰ μνημονεύεται Παΐσιου Χατζηγεφέντης), σελ. 5 «μεγάλῃ ὑποχρέωσι αἰσθάνομαι στὸν Πατέρα Ἀρσένιο, τόσο γιὰ τ' ὄνομά του, ποὺ μοῦ δωσε, μαζί μὲ τὶς ἀγιές του εὐχές στὴν κολυμβήθρα» καὶ σελ. 30-31: «τὰ κοσμικά μου στοιχεῖα ταυτότητός... λέγομαι Ἀρσένιος».

24. Παναγ. Α. Λόη, *Μοναχὸς π. Παῖσιος Ἀγιορείτης*, «Ὁρθόδοξος Τύπος» ΛΔ', ἀρ. φ. 1092, 9 Σεπτ. 1994 καὶ Ι. Χ. Κωνσταντινίδου, Ὁ Ἀγιορεῖτης Μοναχὸς Γέρον Παῖσιος, «Ἐνορία» ΜΘ', ἀρ. φ. 855, 20.11.1994, σ. 187-188.

25. Παΐσιου, Χατζηγεφέντης, σελ. 32.

26. Τάτση, Ἀθωνικόν, σελ. 24.

Η ΙΓ' ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Του κ. Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Θεολόγου

Κ. Μετὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ εἰς τὰ γεγονότα τῆς Σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ ἅγιος Κύριλλος λαμβάνει ὕψος καθαρώς προτρεπικὸν εἰς τὸν λόγον τοῦ. Τοῦτο γίνεται εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης Κατηχήσεως, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὁποίας ἀφιερώθησαν τόσαι στήλαι εἰς τὸ παρὸν περιοδικόν. Αἱ προστακτικαί, τὰς ὁποίας χρησιμοποιοῖ ὁ ἅγιος Πατήρ, δηλοῦν τὴν ἔμφασιν, τὴν ὁποίαν δίδει οὗτος εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ. Ὁ εἰς δεῦτερον ἐνικὸν πρόσωπον ρηματικὸς τύπος, ὁ ὁποῖος ἀπαντᾶται πλειστάκις εἰς τὰς παραγράφους ταύτας, εἶναι δηλωτικὸς τῆς ἀμεσότητος τοῦ λόγου αὐτοῦ.

Ὁ ἅγιος ζητεῖ ἀπὸ τοὺς κατηχουμένους νὰ ἔχουν ὡς θεμέλιον τῆς χριστιανικῆς τῶν ταυτοτήτος τὸ σύμβολον τοῦ Σταυροῦ καὶ ἐπ' αὐτοῦ νὰ ἐποικοδομήσουν τὰ ὑπόλοιπα δεδομένα τῆς πίστεως αὐτῶν. Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ πρέπει νὰ ἀρνηθοῦν οὗτοι τὸν Ἑσταυρωμένον. Ἐὰν ἀρνηθοῦν τὸν Ἰησοῦν, ὁ Ὅποῖος ἐσταυρώθη, θὰ ἐλεγχθῇ ἡ συνειδήσις τῶν ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων καὶ ὑπὸ πολλῶν πραγμάτων. Κατ' ἀρχὰς θὰ σταθῇ ὡς ἀποδεικτικὸν στοιχεῖον τῆς σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ ἐλέγξῃ τὰς συνειδήσεις αὐτῶν, ὁ προδότης Ἰούδας. Διότι οὗτος κατενόησεν ἐν τέλει ὅτι ὁ Κύριος κατεκρίθη ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων εἰς θάνατον καί, ἀφοῦ μετεμελήθη, ἐπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸ κείμενον τοῦ ἁγίου Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου: «τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδὼς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις»²⁸². Ὡσαύτως θὰ ἐλέγξῃ αὐτοὺς ἡ Γεθσημανῇ, δηλαδή ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον διεδραματίσθη τὸ γεγονός τῆς προδοσίας τοῦ Ἰούδα ἢ καὶ τὸ Ὅρος τῶν Ἐλαιῶν. Ἀποτελεῖ τεκμήριον διὰ τὸ γεγονὸς τῆς Σταυρώσεως τοῦ Ἰησοῦ ἡ κατὰ τὴν νύκτα λάμπουσα σελήνη, ὡς καὶ ἡ ἡμέρα καὶ ὁ ἐκλείψας ἥλιος, μετεωρολογικὸν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον ἔλαβε χώραν ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου εἰς τὸν Σταυρόν, κατὰ τὴν μαρτυ-

ρίαν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ: «ἦν δὲ ὥσεὶ ὥρα ἕκτη καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης, τοῦ ἡλίου ἐκλείποντος»²⁸³. Σαφῶς ὁ ἥλιος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑποφέρῃ νὰ βλέπῃ τὴν παρανομίαν, ἡ ὁποία ἐπετελέσθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰησοῦ. Θὰ ἀποτελέσῃ δὲ ἔλεγχον διὰ τὰς συνειδήσεις τῶν τυχόν ἀρνούμενων τὸν Σταυρὸν τὸ πῦρ, πλησίον τοῦ ὁποίου ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἐθερμαίνετο κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου «ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος ἐστὼς καὶ θερμαινόμενος»²⁸⁴. Ἐὰν τις ἀρνηθῇ τὸν Σταυρὸν, θὰ περιλούσῃ αὐτὸν τὸ αἰώνιον πῦρ τῆς κολάσεως. Ὁ ἅγιος τονίζει ὅτι αὐτό, τὸ ὁποῖον προανέφερε, δυνατόν νὰ εἶναι σκληρόν, ἀλλὰ εἶπε τοῦτο, προκειμένου νὰ διαφυλάξῃ τοὺς κατηχουμένους ἀπὸ σκληρὰν τιμωρίαν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ εἰς περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀρνηθῶν τὴν Χάριν, ἡ ὁποία ἀπορρέει ἀπὸ τὸν Σταυρόν. Οἱ κατηχούμενοι θὰ πρέπει πάντοτε νὰ ἐνθυμοῦνται τοὺς ὄχλους, οἱ ὁποῖοι ἦλθον κρατοῦντες μαχαίρας, διὰ νὰ συλλάβουν τὸν Κύριον, ὡς παραδίδει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος: «ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις· ὡς ἐπὶ ληστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων συλλαβεῖν με»²⁸⁵. Θὰ πρέπει δὲ νὰ ἐνθυμοῦνται τοὺς ὄχλους, οἱ ὁποῖοι παρωμοιάσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς ληστὰς καὶ οἱ ὁποῖοι ἦλθον πρὸς Αὐτὸν μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων, οὕτως ὥστε νὰ μὴ γνωρίσουν ποτὲ οἱ κατηχούμενοι τὴν ρομφαίαν τῆς αἰωνίου κολάσεως. Θὰ ἀποτελέσῃ τέλος ἔλεγχον διὰ τυχόν ἀρνητὰς τῆς χάριτος τοῦ Σταυροῦ ἡ οἰκία τοῦ ἀρχιερέως Καϊάφα, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, περίοδον τοῦ Δ' μ.Χ. αἰῶνος, εἶχεν ἐρημωθῇ διὰ νὰ καταδειχθῇ οὕτω κατὰ Θεῖαν Πρόνοιαν ἡ ἀκαταμάχητος δύναμις τοῦ Ἰησοῦ, ὁ Ὅποῖος, ἐνῶ ἐκρίθη καὶ ἀνθρωπίνως κατεκρίθη ὑπὸ τοῦ πρώτου, ἐν τέλει διὰ τῆς Ἀναστάσεως Αὐτοῦ κατίσχυσεν ἐπὶ τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκία ἦτο ἐρημος πιθανώτατα μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ ὁποία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ρωμαίου

στρατηγού και μετέπειτα αυτοκράτορος Τίτου κατά τὸ ἔτος 70 μ.Χ.

Εἰς τὸν ἀρνητὴν τῆς Χάριτος τοῦ Σταυροῦ θὰ ἔλθῃ ὡς ἀντιμέτωπος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Κρίσεως αὐτὸς οὗτος ὁ Καϊάφας. Θὰ ἔλθῃ δὲ ὡς ἀντιμέτωπος καὶ ὁ ὑπηρέτης, ὁ ὁποῖος ἔδωκε ράπισμα εἰς τὸν Ἰησοῦν κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου: «ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος εἰς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ράπισμα τῷ Ἰησοῦ εἰπὼν· οὕτως ἀποκρίνη τῷ ἀρχιερεῖ;»²⁸⁶. Ὡσαύτως θὰ φανοῦν ὡς κατηγοροὶ τοῦ ἀρνητοῦ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν. Θὰ κατηγορήσουν αὐτὸν καὶ οἱ Ἡρώδης καὶ Πιλάτος, ὡς νὰ λέγουν ὅτι δὲν πρέπει οὗτος νὰ ἀρνηται Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐσυκοφαντήθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ περὶ τοῦ ὁποίου καὶ ὁ Ἡρώδης καὶ ὁ Πιλάτος ἦσαν πεπεισμένοι ὅτι ἦτο ἀπολύτως ἀναμάρτητος, ὡς γράφει ὁ ἱερὸς Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς: «καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ»²⁸⁷. Πρὸς ἐπίρρῳσιν τῆς μαρτυρίας τῆς ἀναμαρτησίας τοῦ Ἰησοῦ ὁ Πιλάτος ἐνίψε τὰς χεῖρας του ἐνώπιον τοῦ Ἰουδαϊκοῦ πλήθους εἰς ἐνδειξιν διαχωρισμοῦ τῆς εὐθύνης αὐτοῦ ἀπὸ τῆς τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου: «ιδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίσπασκε τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου λέγων· ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὀψεσθε»²⁸⁸. Ὡσαύτως εἰς οἰονδήποτε ἀρνητὴν τῆς Χάριτος τοῦ Σταυροῦ θὰ ἀντιπαρταχθοῦν οἱ ψευδομάρτυρες κατὰ τὴν δίκην τοῦ Ἰησοῦ καὶ οἱ στρατιῶται, οἱ ὁποῖοι περιέβαλον τὸν Ἰησοῦν μὲ πορφυροῦν ἱμάτιον καὶ ἐτοποθέτησαν εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀκάνθινον στέφανον κατὰ τὸν ἱερὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην: «καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθεκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν»²⁸⁹. Οὗτοι ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸν Γολγοθᾶν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου: «παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἤγαγον· καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐξήλθεν εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον, ὃς λέγεται ἐβραϊστὶ Γολγοθᾶ»²⁹⁰. Οἱ στρατιῶται, ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔρριψαν κλῆρον, προκειμένου νὰ ἴδουν ποῖος θὰ λάβῃ τὸν χιτῶνα του συμφώνως πρὸς τὸν ἱερὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην: «εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους· μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔ-

σται· ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα· διμερεῖσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον»²⁹¹. Ἀλλὰ πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὴν ἐκ τοῦ Σταυροῦ Χάριν θὰ ἐλεγχθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ Σίμωνος τοῦ Κυρηναίου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἐκεῖνος, ὅστις ἀνέλαβε νὰ σηκώσῃ τὸν Σταυρὸν τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν: «καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι Σίμωνός τινος Κυρηναίου, ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὀπίσω τοῦ Ἰησοῦ»²⁹².

282. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 169, 24-25, Ματθ. 27,3.

283. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 169, 27-28, Λουκ. 23,44.

Σημείωσις: Ὡς ἔχομεν δεῖξει εἰς προηγουμένας συνεχείας τῆς παρούσης Κατηχήσεως, μαρτυρίας περὶ τοῦ σκοτασμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπῆλθεν ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔχομεν καὶ ἐκ τοῦ Ἰουλίου τοῦ Ἀφρικανοῦ, ὁ ὁποῖος παραθέτει τὴν ἐπιστημονικὴν ἐρμηνείαν τοῦ φαινομένου ὑπὸ τοῦ Θαλλοῦ: «καθόλου τοῦ κόσμου σκότος ἐπείγτο φοβερώτατον· σεισμῶ δὲ αἱ πέτραι διεροήγνυτο, καὶ τὰ πολλὰ τῆς Ἰουδαίας, καὶ τῆς λοιπῆς γῆς κατερρίφη. Τοῦτο τὸ σκότος ἐκλείπειν τοῦ ἡλίου Θάλλος ἀποκαλεῖ ἐν τρίτῃ τῶν Ἱστοριῶν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀλόγως» (Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 17, σελ. 182, 8-12), βλ. καὶ Ἰακώβου Γεωργίου Πηλῆ, Τί εἶναι ὁ Χριστιανισμός, Κεντρικὴ Διάθεσις: Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1990, σελ. 116-117).

284. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 169, 29-30, Ἰω. 18,18.

285. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 169, 31-32, Ματθ. 26,55.

286. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 169,36, Ἰω. 18,22.

287. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 169,39, Λουκ. 23,15.

288. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 169, 39-170, 1, Ματθ. 27,24.

289. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 170, 1-3, Ἰω. 19,2.

290. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 170, 3-4, Ἰω. 19,17.

291. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 170,4, Ἰω. 19,24, Ψαλμ. 21,19.

292. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 170, 4-5, Λουκ. 23,26.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠ. ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

ΤΡΙΛΟΓΙΑ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ

(Τοῦ Π. Β. Πάσχου)

1. ΕΡΩΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

2. Η ΔΡΟΣΟΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

3. Ο ΓΑΥΚΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ

μέ κείμενα - κηρύγματα ὀρθοδόξου πνευματικότητας.

Γιὰ πληροφορίες καὶ παραγγελίες ἀπευθύνεσθε: Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰασιίου 1 – 115 21 Ἀθήνα. Τηλ. (01) 72 28 008. Fax (01) 72 38 149 (Κεντρικὴ Διάθεση).

Βιβλιοπωλεῖα: Δραγατσανίου 2 (πλ. Κλαυθμώνος) Ἀθήνα. Τηλ. (01) 33 10 977, 32 28 637. Ἐθν. Ἀμύνης 9α καὶ Τσιμισκῆ – Θεσ/νίκη. Τηλ. (031) 275 126. Fax 278 559.

Η 'Αποκάλυψη

Πάτμος, ιερώτατο νησί της κόρης της Λητούς, που κατοικεί στα βάθη της θάλασσας. Σ' αυτό το σύντομο επίγραμμα της ύστερης αρχαιότητας συνοψίζεται ή μυθολογική ιερότητα του νησιού, όπου αναζήτησε καταφύγιο ο μητροκτόνος Όρέστης, καταδιωγμένος από τις Εριννύες. Η γεωγραφική θέση της Πάτμου, στο τρίστοιχο των πολιτισμών, της χάρισε κατά την αρχαιότητα σημαντική θέση ανάμεσα στα νησιά του 'Αρχιπελάγους και αξιόλογο πολιτιστικό επίπεδο.

Η Πάτμος απέκτησε ιδιαίτερη θέση στην ιστορία του χριστιανισμού, χάρη στην παρουσία του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου, που έφτασε στο νησί εξόριστος το 95 μ.Χ. περίπου, και συνέγραψε την 'Αποκάλυψη, την αοιδιμον όπτασίαν. Παρά ταύτα, έπρεπε να περάσουν χίλια σχεδόν χρόνια για να γνωρίσει το νησί την άκμή και την οικονομική ευρωστία που θα του επιτρέψουν να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στα πεπραγμένα του Έλληνισμού και της Ορθοδοξίας, όταν ο όσιος Χριστόδουλος αποφάσισε να ιδρύσει εκεί το περσιώνυμο μοναστήρι του Αγίου Ιωάννου.

Το 1995 έχει όρισθεί από το Οικουμενικό Πατριαρχείο ως έτος έορτασμού των 1900 χρόνων από τη συγγραφή του ιεροῦ Βιβλίου της 'Αποκαλύψεως. Ο έορτασμός της μεγάλης αυτής επέτειου, που έχει ως επίκεντρο την Πάτμο, ξεκίνησε από τις αρχές του έτους με εκδηλώσεις που οργανώθηκαν από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, την Ίερά Μονή Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου, τον Δήμο της Πάτμου και τους τοπικούς φορείς του νησιού. Περιλαμβάνουν δε όμιλεις, εκθέσεις, θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες βυζαντινής και σύγχρονης μουσικής, άπαγγελίες ποιημάτων.

Οι εκδηλώσεις κορυφώθηκαν από τις 23 ως τις 27 Σεπτεμβρίου στην Πάτμο, όπου ο σεπτός προκαθήμενος της Ορθοδοξίας συνεleitούργησε μετά των προκαθημένων των λοιπών όρθοδόξων Έκκλησιών. Πολλές και ποικίλες - άριστες στο σύνολό τους - ήσαν οι διάφορες έορταστικές εκδηλώσεις τις όποιες παρηκολούθησαν προσωπικότητες απ' όλο τον κόσμο.

Μια «άλλη 'Αποκάλυψη»

Η έθνική έξαρση, ό γόνιμος προβληματισμός και ή έντονη συγκίνηση ήσαν και πάλιν τα στοιχεία που πληθωρικά κυρίαρχησαν στον έφετινό πάνδημο έορτασμό της μνήμης των Αγίων Έθνομαρτύρων Χρυσοστόμου Σμύρνης και των συν αυτώ άναιρεθέντων κληρικών και λαϊκών κατά την Μικρασιατική καταστροφή του 1922.

Οι λαμπρές λατρευτικές και έορταστικές εκδηλώ-

σεις διοργανώθηκαν από την Ίερά Μητρόπολη Δημητριάδος και έλαβαν χώρα στο κέντρο της προσφυγομάνας Νέας Ίωνίας Μαγνησίας, τον Ίερό Ναό Εὐαγγελιστρίας. Κατ' αρχήν έψάλη ό πανηγυρικός έσπερινός της έορτής των Αγίων στον Ίερό Ναό, ό όποιος περιελάμβανε οίκοδομητικό κήρυγμα. Ακολούθησε έορταστική εκδήλωση στον προαύλιο χώρο του Ίερού Ναού, την όποία αρχικώς χαιρέτισε ό Σεβασμιώτατος κ. Χριστόδουλος. Τόν διεδέχθη στο βήμα ό βασικός όμιλητής κ. Γιώργος Τουντσίνης, δημοσιογράφος - εκδότης, ό όποιος επί 40 και πλέον λεπτά της ώρας έκράτησε το πολυπληθές ακροατήριο σε διαρκή συγκίνηση και έξαρση, άναφερόμενος διεξοδικά στα όλέθρια σφάλματα της μητροπολιτικής Ελλάδος, πρυτανεύοντας του έθνικού μας διχασμού, και την φιλοτουρκική πολιτική των «συμμάχων» χωρών, που όδήγησαν στη φοβερή καταστροφή του Αυγούστου 1922. Με άδιάσειστα ιστορικά ντοκουμέντα, κατέδειξε το άληθινό πρόσωπο της μικρασιατικής τραγωδίας, την άμφισβητούμενη στάση των πολιτικών της έποχής εκείνης και την ήρωική στάση των Ίεραρχών της Μ. Ασίας, που ως καλοί Ποιμένες κοντά στον λαό τους έσύρθησαν έκούσια στο μαρτύριο, δίνοντας έτσι λαμπρό παράδειγμα άνταπαρνήσεως και θυσίας. Ο εκλεκτός όμιλητής απόγονος και αυτός των ήρωικών εκείνων πατέρων, άναφέρθηκε και στις υπεράνθρωπες προσπάθειες των προσφύγων να ξαναστήσουν μέσα από τα δάκρυα των φρικτών άναμνήσεων, τα καινούργια νοικοκυριά στην νέα πατρίδα και να πορευτούν τον δρόμο της προόδου, με πίστη στο Θεό και άπέραντη άνθρωπιά. Τέλος, χρησιμοποιώντας εικόνες ενός δυναμικού λυρισμού, παρουσίασε στο κοινό «μια άλλη 'Αποκάλυψη», με πρωταγωνιστές τα θύματα και τους επιγόνους της μικρασιατικής τραγωδίας να κατακτούν και πάλι τη γή της Ίωνίας, μεταφέροντας τα όνειρα και τις έλπίδες του Γένους εκεί που τους πρόεπουν.

Το έορταστικό πρόγραμμα της βραδιάς συνεχίστηκε με επίκαιρους βυζαντινούς ύμνους που απέδωσε ή Χορωδία Ίεροψαλτών υπό τη διεύθυνση του πρωτοψάλτου καθηγητού κ. Κυριαζή Νικολέρη, μικρασιατικά τραγούδια από τη παιδική Χορωδία της Πολιτιστικής Έστίας «ΙΩΝΕΣ» και παραδοσιακούς χορούς από τμήμα του Συλλόγου Έγγλεζονησιωτών.

Την έπομένη έτελέσθη πανηγυρική Αρχιερατική Θεία Λειτουργία στην Εὐαγγελίστρια και ακολούθησε πάνδημη λιτάνευση της ιεράς εικόνας των τιμωμένων Αγίων περίξ του Ίερού Ναού. Των λατρευτικών και λοιπών εκδηλώσεων προσέση ό Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δημητριάδος κ. Χριστόδουλος.